

VI FÖRÄNDRAR ARBETSMARKNADEN

Social innovation i Europeiska socialfonden

En sammanställning av forskning och projekt 2018

Författare: Malin Lindberg, professor vid Luleå tekniska universitet, Anna Tengqvist seniorkonsult Kontigo och Vanessa Sevedag, konsult Kontigo – på uppdrag av Socialfondens Temaplattform Hållbart arbetsliv – en myndighetssamverkan mellan Svenska ESF-rådet och FORTE.

Förord

Denna sammanställning om social innovation i Europeiska socialfonden har skrivits av Malin Lindberg, professor vid Luleå tekniska universitet, Anna Tengqvist seniorkonsult på Kontigo och Vanessa Sevedag konsult på Kontigo - på uppdrag av Socialfondens Temaplattform Hållbart arbetsliv - en myndighetssamverkan mellan Svenska ESF-rådet som förvaltar Europeiska socialfonden och FORTE, Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd. Rapporten är en sammanställning och översikt över forskning och projekt, och visar i vilken utsträckning och på vilket sätt social innovation förekommer och verkar i Europeiska socialfonden. Förhoppningen är att sammanställningen kan fungera som dels ett kunskapsunderlag och dels en översikt över forskning och projekt, och komma till nytta i vårt gemensamma framtidsytande arbete med innovation till nytta och utveckling av både individ och samhälle.

I oktober 2018

Lars Lööv
Generaldirektör

Innehåll

Förord	2
Sammanfattning	4
Inledning	5
Bakgrund	6
<i>Sammanfattning bakgrund</i>	7
Metod	7
<i>Sammanfattning metod</i>	8
Forskningsöversikt	8
<i>Teori</i>	8
<i>Policy</i>	17
<i>Praktik</i>	19
<i>Sammanfattning forskningsöversikt</i>	23
Projektinventering	23
<i>Samhällsutmaningar</i>	24
<i>Sociala lösningar</i>	28
<i>Social förändring</i>	33
<i>Sammanfattning projektinventering</i>	35
Lärdomar från projekt och forskning	36
<i>Social innovativitet</i>	36
<i>Social innovationsprocess</i>	37
<i>Sammanfattning lärdomar</i>	39
Rekommendationer	40
Referenser	41

Social innovation i Europeiska socialfonden

Sammanfattning

Social innovation i Europeiska socialfonden handlar om nyskapande lösningar för social inkludering inom arbetsliv och arbetsmarknad. Genom att anpassa sysselsättnings- och arbetsmarknadspolitiken till sociala förändringar anses Socialfonden vara en viktig arena för utveckling, test, implementering och spridning av sociala innovationer. Enligt Socialfondens förordning ska social innovation främjas inom alla delar av dess tillämpningsområden, på lokal, regional och nationell nivå. För att underlätta detta har kunskaper och erfarenheter om social innovation i Europeiska socialfonden i Sverige sammanställts i denna rapport. Den ska kunna användas som ett kunskapsunderlag av handläggare, projektledare, utvärderare, forskare och andra för att stötta, organisera och utvärdera social förnyelse i Socialfondens projekt och program.

Sammanställningen omfattar dels en översikt av befintlig forskning i Sverige och internationellt om social innovation i Socialfonden, där 36 relevanta publikationer identifierats genom sökningar i vetenskapliga databaser, tidskrifters sökfunktioner, referenslistor och EU-kommissionens webbplatser. Den omfattar även en inventering av hur socialfondsfinansierade projekt i Sverige arbetat med social innovation, inom programområde 1 (kompetensförsörjning) och programområde 2 (ökade övergångar till arbete). Drygt 200 relevanta projekt har identifierats genom sökningar i Svenska ESF-rådets digitala projektbank, en förfrågan till ESF:s regionala kontor, tidigare enkätresultat från Tema Likabehandling och Tema A&O m.m.

Sammanställningen visar att Socialfonden har stöttat social innovation ända sedan den inrättades som en av EU:s första funktioner 1957, även om själva begreppet inte började användas frekvent förrän på 2000-talet. Sedan 2010 är social innovation en integrerad del i EU:s tillväxtstrategi och omfattas även i Sveriges nationella innovationsstrategi. Explicita diskussioner och riktlinjer om social innovation i politiken är mer sällsynta i Sverige än i EU och även om social innovation nämns i Sveriges socialfondsprogram saknas en prioritetsaxel och öronmärkta resurser för detta. Socialfonden bedöms både möjliggöra och styra förnyelse inom arbetsliv och arbetsmarknad, genom projektfinansiering, synliggörande, nätverk och kunskapsutveckling inom social innovation. Samtidigt har Socialfondens projektformat och regelverk visat sig försvåra mer grundläggande förnyelse av organisatoriska och samhällsliga strukturer.

Enligt sammanställningen kan social innovativitet i socialfondsfinansierade projekt urskiljas dels i de mål och resultat som eftersträvas (t.ex. förbättrad inkludering av vissa målgrupper eller inom vissa delar av arbetslivet), dels i de processer som bedrivs för att nå dessa mål (t.ex. nya arbetssätt, organiseringsätt eller samverkansformer).

Projektinventeringen visar att en mångfald av nya lösningar för social inkludering utvecklats i form av nya metoder, verksamheter, samarbeten m.m. Dessa lösningar är ofta innovativa i sina specifika sammanhang – det vill säga att de är nya för en viss målgrupp, på en viss plats, i en viss organisation och/eller inom ett visst

verksamhetsområde. De projekt som lyckats omvandla sina innovativa ambitioner och arbetssätt till reell förändring för människor och samhälle har ofta skapat strategiska allianser mellan berörda aktörer, som tagit ett aktivt ansvar för att implementera och förvalta lösningarna. Etableringen av nya organisationer, t.ex. sociala företag, har också bidragit till lösningarnas fortlevnad. Pärlbandsprojekt, där insatser och resultat stegvis vidareutvecklas i flera åtföljande projekt, har ytterligare möjliggjort detta.

Sex huvudsakliga faser identifieras i Socialfondens innovationsprocesser, som kan förekomma i nämnd eller annan ordning. Den första fasen omfattar identifiering och förståelse av samhällsutmaningar utifrån en mångfald av perspektiv, där projekten identifierar gläntor i mellanrummen mellan samhällets befintliga verksamheter som kan tillvaratas för att möta uppfyllda behov. Den andra fasen är involvering av berörda målgrupper för att förstå och adressera utmaningarna, för att kunna utveckla lösningar som verkligen uppfyller reella behov och ökar målgruppens egenmakt (empowerment) att påverka samhället och sitt eget liv. Den tredje fasen omfattar samverkan mellan aktörer, sektorer och länder för att adressera utmaningarnas komplexitet, där arbetsmarknadspolitikens olika insatser och instanser överblickas och samordnas utifrån den enskilda individens specifika situation och behov. Den fjärde och femte fasen inbegriper utformning, test och implementering av lösningar inom ramen för nya eller befintliga verksamheter. Den sjätte fasen utgörs av skapandet av social förändring för människor, organisationer och samhälle, med insikten att det kräver en kombination av ökad handlingsförmåga (agency) för enskilda människor och strukturell förändring i organisationer och samhälle.

Utifrån sammanställningens resultat och lärdomar rekommenderas Svenska ESF-rådet dels att konkretisera hur social innovation ska främjas inom alla delar av Socialfondens tillämpningsområden och geografiska nivåer, exempelvis genom kriterier för social innovativitet i instruktioner och mallar för projektansökningar och projektrapportering. Dels rekommenderas att en arena skapas för lärande och samverkan om social innovation i Socialfonden, exempelvis genom erfarenhetsutbyten om social innovation mellan projektägare, projektparter, målgrupper, handläggare, utvärderare m.fl. vid särskilda konferenser, nätverk m.m.

Inledning

I denna rapport presenteras en sammanställning av kunskaper och erfarenheter om social innovation i Europeiska socialfonden i Sverige. Med social innovation avses här nyskapande lösningar för social inkludering inom arbetsliv och arbetsmarknad. Sammanställningens syfte är att bättre förstå och främja den sociala förnyelse som Socialfonden ska bidra till för människor, organisationer och samhälle. Den ska kunna användas som ett kunskapsunderlag av handläggare, projektledare, utvärderare, forskare och andra för att främja, organisera och utvärdera sådan förnyelse. Sammanställningen omfattar dels en översikt av befintlig forskning i Sverige och Europa, dels av en inventering av socialfondsfinansierade projekt i Sverige, inom programområde 1 (kompetensförsörjning) och programområde 2 (ökade övergångar till arbete). Enligt Sveriges nationella socialfondsprogram handlar social innovation inom dessa programområden om att utveckla, testa, implementera och sprida nyskapande metoder och arbetssätt för kompetensutveckling, sysselsättningsåtgärder och integrationsinsatser. För att skapa en övergripande förståelse av vad innovation innebär i Socialfondens kontext omfattar sammanställningen främst de projekt och forskningsstudier som uttryckligen använder begreppet innovation eller synonyma uttryck. Utifrån dessa insikter kan social innovation identifieras och främjas i alla sorters socialfondsfinansierade projekt och insatser, oavsett om begreppet används i dessa eller ej.

Sammanställningen har utförts av Luleå tekniska universitet och Kontigo, inom ramen för Socialfondens temaplattform för ett hållbart arbetsliv som drivs i samarbete mellan Forte och Svenska ESF-rådet.

Bakgrund

Social innovation ses som centralt i både Sveriges och EU:s strategier för hållbar tillväxt. Enligt Sveriges nationella innovationsstrategi är det angeläget att bättre förstå och utveckla förutsättningarna för social innovation. Där framhålls att företag, civilsamhälleliga organisationer, offentliga verksamheter och samhället i stort har mycket att vinna på att finna nya sätt att utnyttja potentialen i social innovation.¹ Enligt Sveriges nationella strategi för social innovation och socialt företagande bidrar social innovation till ett inkluderande och hållbart samhälle.²

Enligt EU:s tillväxt- och innovationsstrategi ska unionens insatser främja social innovation som ökar människors egenmakt (empowerment) och som involverar en mångfald av aktörer i utvecklingen av nya hanteringsstrategier och handlingsmönster.³ Europeiska socialfonden pekas i EU-strategin ut som en viktig arena för utveckling och spridning av sociala innovationer. Där konstateras att Socialfonden gjort signifikanta investeringar i social innovation under det senaste decenniet och att social innovation bör utgöra huvudfokus i nästa generations socialfondsprogram. Även Svenska ESF-rådet understryker att social innovation är centralt för effektivisering och vidareutveckling av Europeiska socialfonden under kommande programperioder.⁴ I ESF-rådets jubileumsskrift inför kommande programperiod (2021–2027) ställs frågan om Socialfonden enbart ska vara "en förlängning av den statliga arbetsmarknadspolitiken och dess medel endast en intäktskälla till statsbudgetens arbetsmarknadspolitiska konto" eller om fondens resurser ska användas för att "finansiera och testa innovativa modeller och arbetsätt och nya upplägg för att lösa olika samhällsproblem".⁵

Enligt Socialfondens förordning möjliggör stödet till social innovation en bättre anpassning av sysselsättnings- och arbetsmarknadspolitiken till sociala förändringar.⁶ Där anges att social innovation ska främjas inom alla delar av Socialfondens tillämpningsområden på lokal, regional och nationell nivå. I Sveriges nationella socialfondsprogram anges att social innovation inom programområde 1 (kompetensförsörjning) handlar om att utveckla, pröva och sprida innovativa lösningar för kompetensutveckling, validering av kompetens och stödstrukturer på branschnivå.⁷ Inom programområde 2 (ökade övergångar till arbete) anges det handla om att utveckla eller sprida framgångsrika metoder som stärker övergångarna till arbete för programmets prioriterade grupper. Enligt Socialfondens övergripande information kan transnationellt samarbete mellan socialfondsfinansierade projekt i olika EU-länder användas som verktyg för innovation, lärande och spridning.⁸

Transnationaliteten anses bidra till innovativa idéer, koncept och metoder som formar den framtida socialpolitiken.⁹ Goda exempel från andra medlemsländer kan fungera som inspiration till innovativa strategier i organisationer.¹⁰ Socialfondens insatser och projekt ska även präglas av fyra horisontella principer: jämställdhet, tillgänglighet, icke-diskriminering och ekologiskt hållbar utveckling.¹¹

¹ Regeringskansliet 2012

² Regeringskansliet 2018

³ EU-kommissionen 2010a, 2010b

⁴ Svenska ESF-rådet 2010

⁵ Edling 2017, sid 88

⁶ Europeiska Unionen 2013

⁷ Europeiska socialfonden 2014

⁸ www.esf.se/sv/Vara-fonder/Socialfonden1/Overgripande-information-om-socialfondsprogrammet/Transnationellt-samarbete

⁹ Svenska ESF-rådet 2010

¹⁰ Svenska ESF-rådet 2018

¹¹ www.esf.se/en/Start/ESI-support/Vilka-ar-de-horisontella-principerna-

Sammanfattning bakgrund

I detta avsnitt har bakgrunden till sammanställningen om social innovation i Europeiska socialfonden i Sverige presenterats. En grundläggande definition av social innovation har presenterats, i betydelsen av nyskapande lösningar på aktuella samhällsutmaningar. Det konstateras att både Sveriges och EU:s tillväxtstrategier understryker vikten av social innovation för hållbar och inkluderande samhällsutveckling. Europeiska socialfonden ringas in som en viktig arena för utveckling och spridning av sociala innovationer, genom att anpassa sysselsättnings- och arbetsmarknadspolitiken till sociala förändringar. Enligt Socialfondens förordning ska social innovation främjas i alla delar av dess tillämpningsområden, på lokal, regional och nationell nivå.

Metod

Här beskrivs tillvägagångssättet i sammanställningens forskningsöversikt och projektinventering. Forskningsöversikten omfattar vetenskapliga publikationer – det vill säga artiklar, böcker, bokkapitel och rapporter som är skrivna av forskare – från Sverige och Europa. I översikten ingår publikationer som är skrivna på svenska eller engelska och som explicit diskuterar innovation i relation till Europeiska socialfonden.

Publikationerna har identifierats via databaserna DiVA, Web of Science, Scopus, CORDIS och Google Scholar, samt enskilda tidskrifters sökfunktioner och referenslistor i identifierade publikationer. Kompletterande sökningar har gjorts via EU-kommissionens allmänna webbplats¹², EU-kommissionens webbplats för ESF¹³ och EU-kommissionens webbplats för social innovation¹⁴. De sökord som använts är "social innovation" och "innovation" i kombination med "Europeiska socialfonden", "European Social Fund" och "ESF". De publikationerna som enbart nämner innovation respektive Socialfonden utan att relatera dem till varandra har sorterats bort. På detta sätt har 36 relevanta publikationer identifierats, varav 16 omfattar empiri från Sverige (se referenslista i slutet av rapporten).

Projektinventeringen omfattar projekt¹⁵ inom Socialfondens programområde 1 och 2 i Sverige, genomförda under programperioderna 2007-2013 och 2014-2020, som uttryckligen använder begreppet innovation eller synonyma uttryck. Projekten har identifierats genom sökningar i Svenska ESF-rådets digitala projektbank, som omfattar projektsammanfattningar för programperioderna 2007-2013¹⁶ respektive 2014-2020¹⁷. I ett första steg användes sökorden "social innovation", "innovation", "innovativ", "nyskapande", "nytänkande" och "empowerment". Eftersom projektbanken för 2007-2013 inte är sökbar på flera ord och antalet träffar på varje enskilt ord blev alltför omfattande, avgränsades sökningen där till enbart "innovation" i ett andra steg. Projektbanken för 2014-2020 saknar automatisk sökfunktion, så där identifierades sökorden manuellt i varje projektsammanfattning. Där identifierades även projekt som uppgav sig utveckla nya arbetssätt, metoder, samverkansformer eller liknande. De digitala sökningarna kompletterades med en förfrågan till ESF:s regionala kontor om identifiering av socialt innovativa projekt. Ytterligare projekt identifierades i resultaten från en enkätundersökning om social innovation i socialfondsfinansierade projekt under programperioden 2007-2013, som utförts av två nationella temagrupper: Tema Likabehandling¹⁸ och Tema Arbetsplatslärande

¹² https://ec.europa.eu/commission/index_en

¹³ <http://ec.europa.eu/esf/home.jsp?langId=en>

¹⁴ http://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/policy/social_en

¹⁵ Projektinventeringen omfattar enbart genomförandeprojekt

¹⁶ www.esf.se/sv/Resultat/Projektbanken/Sok-projekt

¹⁷ www.esf.se/sv/Resultat/Projektbanken-2014-2020

¹⁸ www.esf.se/sv/Resultat/Projektbanken/Behallare-for-projekt/Stockholm/Temagrupp-Likabehandling-Arbeitsmiljoforum

och omställning i arbetslivet¹⁹. Dessutom omfattas de socialfondsfinansierade projekt som studerats i de publikationer som identifierats i forskningsöversikten.

Sökningarna resulterade i drygt 200 identifierade projekt (se bilaga 1).²⁰ För att bedöma projektens relevans för social innovation användes följande kriterier: 1) Ambition att bidra till en bättre anpassning av sysselsättnings- och arbetsmarknadspolitiken till sociala förändringar, 2) Fokus på hur aktuella samhällsutmaningar, såsom arbetslöshet, ohälsa, fattigdom, och integration, kan lösas på nya sätt, 3) Utveckling av nya lösningar på samhällsutmaningar, t.ex. en ny metod, verksamhet, organiseringsätt eller samverkanskonstellation, 4) Aktiv involvering av målgruppen och strävan efter ökad empowerment/egenmakt. Bland de projekt som bedömdes ha högst relevans valdes drygt 30 stycken ut för fördjupad analys, varav cirka 20 från programperioden 2014-2020 och cirka 10 från programperioden 2007-2013 (se bilaga 2). I urvalet eftersträvades en representation av olika programområden, regioner, samhällsutmaningar och innovationsformer. De utvalda projekten studerades utifrån deras ansökningar, slutrapporter och utvärderingsrapporter.

Sammanfattning metod

I detta avsnitt har tillvägagångssättet i sammanställningens forskningsöversikt och projektinventering presenterats. I forskningsöversikten har 36 relevanta publikationer från Sverige och Europa identifierats genom sökningar i vetenskapliga databaser, tidskrifters sökfunktioner, referenslistor och EU-kommissionens webbplatser. I projektinventeringen har drygt 200 relevanta projekt inom programområde 1 och 2 i Sverige identifierats genom sökningar i Svenska ESF-rådets digitala projektbank, en förfrågan till ESF:s regionala kontor, tidigare enkätresultat från Tema Likabehandling och Tema A&O, samt de projekt som studerats i identifierade forskningspublikationer. De 30 projekt som bedömdes ha högst relevans valdes ut för fördjupad analys, med representation av olika programområden, regioner, samhällsutmaningar och innovationsformer.

Forskningsöversikt

I de identifierade forskningspublikationerna återfinns tre huvudsakliga perspektiv på social innovation i Europeiska socialfonden: teori, policy och praktik. Teori omfattar hur social innovation kan definieras och förstås i Socialfondens kontext. Policy omfattar analys av Socialfondens politiska strategier och insatser i Sverige och Europa. Praktik omfattar analys av socialfondsfinansierade projekt i Sverige och Europa. I detta avsnitt sammanfattas publikationernas slutsatser inom respektive perspektiv. Dessutom presenteras några av de analyserade projekten mer ingående, för att ge en detaljerad bild av hur deras erfarenheter kan förstås ur ett vetenskapligt perspektiv.

Teori

I flera av publikationerna konstateras att vetenskapliga studier av innovation oftast fokuserat teknisk produktutveckling och kommersialisering i industriella företag.²¹ Därmed har innovation i andra former och kontexter – t.ex. social förnyelse i samhället – tidigare hamnat i skymundan.

¹⁹ www.arbetsplatslarande.se

²⁰ Totalt har 1315 genomförandeprojekt finansierats inom programområde 1 och 2 under programperioden 2007-2013 och 376 projekt under programperioden 2014-2020 (i augusti 2018).

²¹ Berglund m.fl. 2016, Lindberg 2018, Lindberg & Nahnfeldt 2017, *kommande*

Samtidigt anses den traditionella innovationsforskningen kunna bidra med vissa grundläggande insikter om hur innovation och innovativitet kan definieras, identifieras och analyseras oavsett sammanhang. Detta omfattar exempelvis definitionen av innovation som utveckling och förverkligande av nyskapande lösningar på identifierade behov hos människor, organisationer och samhälle. Det omfattar även en förståelse av innovationsprocessens olika dimensioner, som omfattar: 1) identifiering av behov, 2) mobilisering av aktörer och resurser, 3) utformning, test, implementering och spridning av lösningar, 4) värdeskapande i ekonomisk och social bemärkelse. Traditionell innovationsforskning anses även bidra med en kategorisering av olika sorters och grader av innovativitet: det som är nytt för världen, nytt i det specifika sammanhanget (t.ex. verksamhetsområdet, organisationen, målgruppen) eller nytt som kombination av befintliga komponenter.

SOCIAL FÖRNYELSE

I flera av forskningsstudierna noteras att synen på innovation vidgats de senaste åren, som en följd av att nya lösningar efterfrågats på aktuella samhällsutmaningar (t.ex. arbetslöshet, ohälsa, integration) och de globala hållbarhetsmålen²² (t.ex. avskaffa fattigdom, minska ojämlikheter, främja fred och rättvisa).²³ Social innovation har blivit en allt vanligare benämning på den samhällsförnyelse som efterfrågas. Med social innovation avses utvecklingen av nyskapande lösningar för social inkludering, med sikte på förbättrad välfärd, livskvalitet, relationer och egenmakt.²⁴ Lösningarna kan bestå av nya metoder, arbetssätt, verksamheter, organiseringsätt, samarbeten, tjänster, produkter, policies eller annat.²⁵ I Socialfondens kontext förekommer benämningen "employment social innovation", vilket specificeras ytterligare genom en åtskillnad mellan "workplace innovation" (arbetsplatsinnovation) och "innovation in the labour market" (arbetsmarknadsinnovation).²⁶ Andra förekommande benämningar är "welfare innovation"²⁷, "policy innovation"²⁸, "governance innovation"²⁹, "institutional innovation"³⁰, "public sector innovation"³¹, "NGO innovation"³², "nonprofit innovation"³³, "organizational innovation"³⁴, "participatory innovation"³⁵ och "service innovation"³⁶.

Det nyskapande i social innovation inom arbetsliv och arbetsmarknad anses bestå i nya processer (t.ex. metoder eller arbetssätt), styrning (t.ex. organiseringsätt eller finansieringsformer) eller mål (t.ex. effekter eller målgrupper), i många fall i kombination.³⁷ Det innovativa anses även bestå i nya kopplingar mellan olika socialpolitiska områden, t.ex. arbetslöshet och integration.

²² www.globalamalen.se

²³ Berglund m.fl. 2016, Copus m.fl. 2017, Howaldt m.fl. 2018, Lindberg 2018, Lindberg & Nahnfeldt 2017, *kommande*, Nordisk ministerråd 2014, Denvall & Wright Nielsen 2006

²⁴ Samtidigt noterar Sabato m.fl. (2017) att definitioner av sociala innovation ofta är resultatet av en teoretisk och politisk dragkamp, där varje definition betonar vissa aspekter av verkligheten medan andra osynliggörs.

²⁵ Björk 2014, Howaldt m.fl. 2018, Lindberg 2018, Lindberg & Nahnfeldt 2017, *kommande*, Tarnawska & Ćwiklicki 2012

²⁶ Ahmed m.fl. 2017, Anheier m.fl. 2015, Eriksson m.fl. 2014, Howaldt m.fl. 2018

²⁷ Cattacin & Zimmer 2016

²⁸ Sabato m.fl. 2017, van Gerven m.fl. 2014

²⁹ Ahmed m.fl. 2017

³⁰ Tarnawska & Ćwiklicki 2012

³¹ Copus m.fl. 2017, Edmiston 2015, Ritsilä & Haukka 2005, TEPSIE 2014, von Jacobi m.fl. 2017

³² Lindberg & Nahnfeldt *kommande*

³³ Lindberg & Nahnfeldt *kommande*

³⁴ Lindberg & Nahnfeldt *kommande*

³⁵ Lindberg 2018

³⁶ Copus m.fl. 2017, Lindberg & Nahnfeldt *kommande*, Ritsilä & Haukka 2005

³⁷ Ahmed m.fl. 2017

Tre huvudsakliga faser har ringats in i Socialfondens innovationsprocesser:

1. utveckling och test av lösningar i avgränsade sammanhang,
2. implementering och institutionalisering av lösningarna i samma sammanhang,
3. expanderad implementering och spridning av lösningarna till andra organisatoriska eller geografiska sammanhang.

Att projektfinansiering kommit att dominera som huvudsaklig modell för Socialfondens insatser sätter dock vissa ramar för hur dess innovationsprocesser kan organiseras och vilken förändring som kan uppnås.³⁸ Det medför exempelvis att innovativitet tenderar att värderas högt av projektfinansiärer och projektägare vid initieringen av projekt, som ett sätt att visa handlingskraft och förnyelsevilja. När projekten väl genomförs prioriteras istället en rationell och administrativ projektlogik för att uppfylla finansiärernas rigida riktlinjer och projektägarens egna rutiner. När projektens resultat väl ska förvaltas och finansieras mer långsiktigt krockar de innovativa lösningarna ofta med projektägarens och andra berörda aktörers etablerade verksamheter och arbetssätt.

Det görs dock en åtskillnad mellan så kallade "reprisprojekt" och "pärlbandsprojekt", där det förstnämnda innebär att liknande projektidéer återkommer utan synbar progress och det sistnämnda att tidigare projektresultat medvetet tillvaratas och vidareutvecklas i efterföljande projekt.³⁹ En enda projektperiod är sällan tillräckligt för att uppnå långsiktig förändring, eftersom det ofta kräver konsekventa insatser under ett flertal år. Det anses även behövas så kallade "gläntor" i mellanrummet mellan befintliga organisationer och verksamheter, där sociala innovationer kan växa till sig utanför etablerade strukturer.⁴⁰ Exempelvis har lokal och gräsrotsinitierad innovation visat sig kunna uppmärksamma och adressera behov som inte fångats upp på den nationella policyradarn.⁴¹ Detta omfattar inte minst behoven hos de grupper av människor som har en ekonomiskt och socialt utsatt livssituation, vilket kan omfatta arbetslösa, låginkomsttagare, utrikesfödda, unga m.fl.⁴²

Den sociala förnyelse som eftersträvas i social innovation anses kräva en kombination av ökad handlingsförmåga (agency) hos enskilda människor och institutionell förändring i samhället.⁴³ Genom benämningen "transformativ social innovation" understryks betydelsen av simultan förändring på individ-, organisations- och samhällsnivå.⁴⁴ Det har dock visat sig vara svårt för Socialfondsfinansierade projekt att påverka grundläggande organisatoriska och samhällseliga strukturer.⁴⁵ En begränsande faktor är att Socialfonden utgår från att lönearbete är det mest effektiva sättet att främja social inkludering.⁴⁶ Innovationsprocesser som eftersträvar mer radikal omvandling inom det socialpolitiska området, t.ex. olika former för basinkomst eller annan meningsfull sysselsättning än just lönearbete, har därmed svårt att få gehör. Detta synliggör att social innovation är normativt, i bemärkelsen att den sociala förnyelse som eftersträvas kan vara olika önskvärd för olika aktörer.⁴⁷ Social innovation motiveras ofta av en upplevd tröghet

³⁸ Fred 2018

³⁹ Fred 2018, Sävenstrand m.fl. 2012

⁴⁰ Segnestam Larsson m.fl. 2016

⁴¹ Ahmed m.fl. 2011

⁴² Edmiston 2015, von Jacobi m.fl. 2017

⁴³ Berglund m.fl. 2016, Denvall & Wright Nielsen 2006, Lindberg 2018, Lindberg & Nahnfeldt 2017, *kommande*, von Jacobi m.fl. 2017

⁴⁴ Berglund m.fl. 2016, von Jacobi m.fl. 2017

⁴⁵ Ahmed m.fl. 2011, Denvall & Wright Nielsen 2006, Edmiston 2015, von Jacobi m.fl. 2017

⁴⁶ Ahmed m.fl. 2011, Edmiston 2015, von Jacobi m.fl. 2017

⁴⁷ Berglund m.fl. 2016, Björk 2014, Lindberg 2018, Lindberg & Nahnfeldt 2017, *kommande*

i samhällets förändringstakt, vilket kan skapa intressekonflikter.⁴⁸ Det finns ofta resursstarka aktörer med intresse av att upprätthålla den rådande ordningen, vilket skapar en ojämn maktbalans när resurssvaga aktörer försöker förnya samhället.

Projektanalys: Sofielund Agency

Projektet *Sofielund Agency* som drivits av den ideella föreningen Ideellt resurs- och utvecklingscentrum (IRUC) analyseras i boken *Att göra social förändring – en bok om Sofielund Agency*, skriven av Fredrik Björk vid Malmö universitet.⁴⁹ I boken analyseras projektets erfarenheter av att förbättra unga människors position på arbetsmarknaden, för att öka kunskapen om villkoren för social innovation i Sverige. Projektet syftade till att förbättra möjligheten till utbildning, arbete och försörjning för unga arbetslösa och unga med funktionsnedsättning. Bland annat etablerades en inkubator där deltagarna fick pröva sina talanger och idéer med stöd av personlig rådgivning.

Det erbjöds även utbildningar i samarbete med folkhögskolor och förmedling av arbete via en timjour i samarbete med näringslivet. Analysen visar att projektet haft mer långtgående ambitioner än att enbart skapa arbete för unga, eftersom samhällets upplevda oförmåga att tillvarata ungas potential ansågs bidra till långtidsarbetslöshet inom denna grupp. Genom samverkan mellan ideella organisationer, offentliga myndigheter och privat näringsliv skapades nya gränssytor mellan etablerade organisationer och verksamheter, vilket blev ett slags frirum för innovativa lösningar. Samtidigt konstateras att projektet främst lyckats åstadkomma individuell förändring för de deltagande ungdomarna, snarare än strukturell förändring av ungas villkor på arbetsmarknaden.

Detta bedöms bero på att centrala samarbetspartners inte var tillräckligt delaktiga i projektets idéutveckling och att projektet fokuserade mer på att utveckla inkubatorn, timjouren och utbildningarna, än på att påverka arbetsgivare och tjänstemän.

SAMVERKAN OCH INVOLVERING

Komplexiteten i de sociala utmaningar som adresseras genom social innovation anses kräva nyskapande samverkan både inom och mellan berörda organisationer, samhällssektorer och samhällsnivåer.⁵⁰ I Sveriges nationella socialfondsprogram konstateras att samverkan mellan aktörer inom den offentliga, privata och ideella sektorn är en förutsättning för att kunna utforma fungerande lösningar för en inkluderande arbetsmarknad.⁵¹ I en av de identifierade forskningspublikationerna bedöms samverkan ha möjliggjort ökad samhällseffekt av innovativa lösningar på arbetsmarknaden.⁵² Samtidigt understryks att maktrelationen mellan de samverkande aktörerna kan vara ojämlig.⁵³ Transformativ social innovation anses därför kräva att aktörernas traditionella roller och positioner utmanas och omvandlas.⁵⁴

⁴⁸ Segnestam Larsson m.fl. 2016

⁴⁹ Björk 2014

⁵⁰ Ahmed m.fl. 2017, Björk 2014, Brandsen m.fl. 2016, Eriksson m.fl. 2014, Lindberg 2018, Lindberg & Nahnfeldt 2017, *kommande*, Sabato m.fl. 2017

⁵¹ Europeiska socialfonden 2014

⁵² Ahmed m.fl. 2017

⁵³ Björk 2014, Denvall & Wright Nielsen 2006

⁵⁴ Copus m.fl. 2017

Att involvera berörda grupper av människor är en grundsten i social innovation, för att kunna utveckla lösningar som fyller reella behov.⁵⁵ Inom Socialfonden ses brukarinflytande och empowerment – i betydelsen av egenmakt att påverka samhället och sitt eget liv – som centralt för innovativa lösningar på social differentiering, marginalisering och diskriminering.⁵⁶ Socialfondsfinansierad innovation anses kunna förändra de passiva roller som traditionellt tillskrivs användare/mottagare av välfärdstjänster, till aktiv medverkan i utformningen och genomförandet av dessa.⁵⁷

Deras specifika insikter, kunskaper och kompetenser ses som nyckelresurser i identifieringen lokala behov och i utvecklingen och förvaltningen av kontextanpassade lösningar. Samtidigt ses det som motsägelsefullt att empowerment i socialfondsfinansierad innovation kan innebära en strävan efter personlig utveckling och frigörelse, å ena sidan, och anpassning av deltagarnas agerande till rådande samhällssystem, å andra sidan.⁵⁸

Projektanalys: Sektorsöverskridande samverkan för social hållbarhet

Projektet *Sektorsöverskridande samverkan för social hållbarhet* som drivits av den ideella föreningen Rädda Barnen region syd analyseras i rapporten *Samverkan för att lösa problemet med innanförskapet*, skriven av Mikael Stigendal vid Malmö universitet.⁵⁹ Projektets syfte var att skapa hållbara modeller för sektorsöverskridande samverkan, för att kunna adressera strukturella orsaker till individers arbetslöshet.

Detta skulle uppnås genom tre sorters insatser: Testbädd Pentahelix för strukturell samverkan mellan akademi, näringsliv, civilsamhälle och offentlig sektor, Kunskapsutveckling och kunskapsallianser för sektorsöverskridande lärande, samt Civilsamhället 3.0 för civilsamhällets medskapande av ett hållbart samhälle. Analysen visar att interaktionen mellan samverkansparterna visserligen upplevts som inspirerande av deltagarna, men att det inte lett till konkret samverkan för att lösa samhällsproblemet med utanförskap, som fokuserades i projektet.

En slutsats som dras är att projektets innovativa potential låg i ambitionen att inte bara motverka symptomen av – utan även orsakerna till – strukturell arbetslöshet. För att förstå sambandet mellan problem, lösningar och effekter hade projektet behövt inhämta kunskaper om livsvillkoren för olika grupper i samhället, tillämpa ett potentialorienterat förhållningssätt med fokus på människors konstruktiva resurser, samt skapa kvalificerade arbetstillfällen med självständigt lärande. Samtidigt skulle välfärdsstatens strukturer ha behövt vidareutvecklas, parallellt med att civilsamhällets komplementära funktioner stärkts.

CIVILSAMHÄLLET OCH ANDRA SAMHÄLLSSEKTORER

Genom att betona inkludering och samverkan synliggör social innovation den kollektiva dimensionen i innovationsprocesser, i kontrast till det traditionella fokuset på enskilda innovatörer.⁶⁰ Flera av forskningsstudierna betonar den ideella/idéburna sektorns betydelse för kollektiv innovation, utifrån sin

⁵⁵ Ahmed m.fl. 2017, Berglund m.fl. 2016, Björk 2014, Copus m.fl. 2017, Denvall & Wright Nielsen 2006, Edmiston 2015, Howaldt m.fl. 2018, Lindberg 2018, Lindberg & Nahnfeldt 2017, *kommande*, Nordisk ministerråd 2014, von Jacobi m.fl. 2017

⁵⁶ Denvall & Wright Nielsen 2006

⁵⁷ Ahmed m.fl. 2017, Copus m.fl. 2017, Lindberg & Nahnfeldt 2017

⁵⁸ Denvall & Wright Nielsen 2006

⁵⁹ Stigendal 2016

⁶⁰ Berglund m.fl. 2016, Denvall & Wright Nielsen 2006, Lindberg 2018, Lindberg & Nahnfeldt 2017, *kommande*

tradition av att samla människor för att åstadkomma samhälllig förändring.⁶¹ Civilsamhällets intresseorganisationer anses besitta en särskild innovationskraft utifrån sina allmännyttiga och medlemsnyttiga syften, demokratiska organiseringsformer, ideella arbetsinsatser och förankring i lokalsamhället. Till detta bidrar även deras kombinerade roll som röstbärare för olika grupper och intressen respektive leverantör av tjänster inom välfärdsområdet m.m. I Sveriges nationella socialfondsprogram framhålls att ideella verksamheter skapar nya innovativa vägar in i arbetslivet för personer som står långt ifrån arbetsmarknaden.⁶² Samtidigt konstateras att innovativiteten kan variera mellan olika organisationer, beroende på ålder, storlek, verksamhet m.m.⁶³

Även om civilsamhällets organisationer anses ha särskild betydelse för social innovation understryks att många olika sorters organisationer inom olika samhällssektorer initierar och driver sådana innovationsprocesser.⁶⁴ Det kan handla om kommuner, myndigheter, företag, nätverk eller andra sorters organisationer och sammanslutningar. Inom Socialfonden var exempelvis företag vanligast som projektägare inom programområde 1 (kompetensförsörjning) under programperioden 2007–2013, följt av kommuner och ideella organisationer.⁶⁵ Inom programområde 2 (ökade övergångar till arbete) var kommuner vanligast som projektägare, följt av ideella organisationer och landsting. I vissa av de identifierade forskningsstudierna förs en diskussion om vilka aktörer som egentligen bör ansvara för innovativa satsningar inom välfärdsområdet. Detta mot bakgrund av att ideella aktörer ofta tvingas utveckla innovativa verksamheter för att fylla gapet efter neddragningar i det offentliga välfärdssystemet, inte minst i glesbefolkade områden, trots sina ofta begränsade resurser och mandat.⁶⁶

I andra studier framhålls risken att Socialfonden förhindrar nödvändiga förändringar av välfärdssystemet, genom att de omfattande insatser som finansieras gör systemets strukturella problem mindre uppenbara.⁶⁷ Likväl anses ideella och privata aktörer bidra med outhärliga, nyskapande perspektiv inom välfärdsområdet, bland annat genom mer lokalt och individuellt anpassade välfärdslösningar.⁶⁸

Projektanalys: Aktör för välfärd

Projektet *Aktör för välfärd* som drivits av Västerås stift inom Svenska kyrkan analyseras i forskningsartikeln *Social innovation now and then in the Church of Sweden*, skriven av Knut-Erland Berglund och Malin Lindberg vid Luleå tekniska universitet, tillsammans med och Cecilia Nahnfeldt vid Svenska kyrkans forskningsenhet.⁶⁹ Projektet analyseras även i boken *Idéburen innovation – nyskapande lösningar på organisatoriska och samhällliga behov* och i forskningsartikeln *Idealistic incentives in NGO innovativeness*, skrivna av Malin Lindberg och Cecilia Nahnfeldt.⁷⁰

⁶¹ Anheier m.fl. 2015, Berglund m.fl. 2016, Björk 2014, Eriksson m.fl. 2014, Lindberg 2018, Lindberg & Nahnfeldt 2017, *kommande*

⁶² Europeiska socialfonden 2014

⁶³ Lindberg & Nahnfeldt 2017

⁶⁴ Berglund m.fl. 2016, Copus m.fl. 2017, Howaldt m.fl. 2018, Lindberg 2018, Lindberg & Nahnfeldt 2017, *kommande*, Nordisk ministerråd 2014, Tarnawska & Ćwiklicki 2012

⁶⁵ Svenska ESF-rådet 2014

⁶⁶ Copus m.fl. 2017

⁶⁷ Ahmed m.fl. 2011, Edmiston 2015, Sabato m.fl. 2017

⁶⁸ Lindberg & Nahnfeldt 2017, *kommande*

⁶⁹ Berglund m.fl. 2016

⁷⁰ Lindberg & Nahnfeldt 2017, Lindberg & Nahnfeldt *kommande*

I publikationerna undersöks ideella organisationers incitament till och organisering av innovationsprocesser. Analysen visar att projektet skulle bidra till att förnya kyrkans samhällsrelevans inom välfärdsområdet, mot bakgrund av minskat medlemsantal och krympande resurser. I projektet kompetensutvecklades kyrkans medarbetare inom social ekonomi, för att kunna utveckla och utföra nya tjänster och verksamheter med fokus på marginaliserade grupper i samhället.

Ett av projektets resultat var etableringen av verksamheten St Mary i Lindesbergs församling, som senare spreds till Luleå stift inom ramen för projektet *MARY – Sammanhang och Egenmakt*. St Marys verksamhet omfattar bland annat caféer och skaparverkstäder med praktikplatser och arbetsträning för långtidsarbetslösa. St Mary organiseras i form av ett internt socialt företag, med separat budgetpost i församlingen. En slutsats är att kyrkans kristna människosyn med delaktighet, värdighet och solidaritet utgjort ett idealistiskt incitament till innovationsprocessen. Den idealistiska utgångspunkten syns även i projektets strävan efter simultan förändring för långtidsarbetslösa, kyrkan och samhället.

Det konstateras dock att målgrupperna inte involverats i hela innovationsprocessen, utan främst när de utvecklade lösningarna testats och implementerats.

SOCIALT FÖRETAGANDE

Flera av de identifierade forskningspublikationerna uppmärksammar hur social innovation ibland utvecklas inom eller resulterar i hybridorganisationer, där olika organisationsformer och samhällssektorer överlappar varandra. Ett exempel är så kallade "sociala företag", som kan bedrivas i form av ett aktiebolag, kooperativ, ideell förening eller någon annan organisationsform.⁷¹ I sociala företag är den affärsmässiga verksamheten ett medel för att uppnå samhällsnytta, exempelvis att minska utanförskap eller bidra till en tryggare livsmiljö.⁷² Det ekonomiska överskottet återinvesteras huvudsakligen i verksamheten, istället för att tas ut som avkastning av ägarna.

En särskild sorts socialt företagande är så kallade arbetsintegrerande sociala företag (ASFs), som kombinerar strävan efter ekonomisk vinst med skapandet av arbetstillfällen för personer som är eller riskerar att bli långtidsarbetslösa.⁷³ I forskningsstudierna konstateras att flera socialfondsfinansierade projekt har involverat eller initierat sociala företag.⁷⁴ I Sveriges nationella socialfondsprogram anges att sociala företag är viktiga för att skapa nya, innovativa vägar in i arbetslivet för personer som står långt ifrån arbetsmarknaden.⁷⁵ Under programperioden 2007-2013 genomfördes en särskild kartläggning om socialt företagande i socialfondsfinansierade projekt.⁷⁶ I vissa av de identifierade forskningspublikationerna understryks att social innovation inte nödvändigtvis behöver ta sig form i socialt företagande.⁷⁷ Socialt företagande betraktas då snarast som en affärsmodell, medan social innovation betraktas som en process.⁷⁸ I kartläggningen om socialt företagande i socialfondsfinansierade projekt görs även en distinktion mellan socialt företagande och så kallat

⁷¹ Albinsson 2013, Anheier m.fl. 2015, Berglund m.fl. 2016, Björk 2014, Copus m.fl. 2017, Edmiston 2015, Eriksson m.fl. 2014, Howaldt m.fl. 2018, Nordisk ministerråd 2014, Pelucha m.fl. 2017, Scarlato 2012, von Jacobi m.fl. 2017

⁷² Regeringskansliet 2018

⁷³ www.sofisam.se, www.tillvaxtverket.se/amnesomraden/kompetensforsorjning/stod-till-arbetsintegrerande-sociala-foretag.html

⁷⁴ Albinsson 2013, Anheier m.fl. 2015, Berglund m.fl. 2016, Björk 2014, Copus m.fl. 2017, Edmiston 2015, Eriksson m.fl. 2014, Howaldt m.fl. 2018, Nordisk ministerråd 2014, Pelucha m.fl. 2017, Scarlato 2012, von Jacobi m.fl. 2017

⁷⁵ Europeiska socialfonden 2014

⁷⁶ Gawell 2011a, 2011b

⁷⁷ Bransen m.fl. 2016, Copus m.fl. 2017

⁷⁸ Copus m.fl. 2017

”socialt entreprenörskap” eller ”samhällsintreprenörskap”.⁷⁹ De senare benämningarna anses snarare avse ett förhållningssätt än ett organiseringsätt, där kreativitet och handlingskraft kombineras för att utveckla nya lösningar på samhällsutmaningar och sociala behov.

Genom att utmana och förändra etablerade strukturer har entreprenörskap vissa innovativa drag, vilket skapar en möjlig – men inte given – brygga mellan innovation och företagande. I vissa studier betonas att social innovation inte heller nödvändigtvis drivs av individer med den karaktär eller attityd som ofta tillskrivs sociala entreprenörer.⁸⁰ Exempelvis framhålls att benämningen social entreprenör inte förmår fånga in de system-entreprenörer som förändrar hela samhällssystem, vilket anses kräva helt andra kompetenser.⁸¹

Projektanalys: Trapphuset Rosengård och Coompanions inkubator

Projektet *Trapphuset Rosengård* som drivits av aktiebolaget ABL Konsult analyseras i ett kapitel i forskningsantologin *Social innovations in the urban context*, skrivet av Ola Segnestam Larsson, Marie Nordfeldt och Anna Carrigan vid Ersta Sköndal Bräcke högskola.⁸² I samma kapitel analyseras projektet *Inkubatorn – Kreativa processer för eget företagande* som drivits av den ekonomiska föreningen Coompanion Skåne. I kapitlet analyseras hur utveckling av sociala innovation är av beroende av den lokala välfärdspolitikens karaktär.

Projektet *Trapphuset Rosengård* lade grund för den permanenta verksamheten Yallatrappan, där arbeten för kvinnor som står långt ifrån arbetsmarknaden skapats inom ramen för ett arbetsintegrerande socialt företag med hantverksstudio, konferenscenter, restaurang, catering, städtjänster m.m. Analysen visar att det innovativa i Yallatrappan är kombinationen av att möta behoven hos en förbisedd målgrupp och organiseringen av verksamheten i form av ett socialt företag.

I projektet *Inkubatorn – Kreativa processer för eget företagande* stöttades arbetsökande ungdomar, företrädesvis med invandrarbakgrund, att starta, driva och utveckla egen affärsverksamhet genom så kallad ”egenanställning”, vilket på sikt skulle kunna övergå till ett eget juridiskt företagande. Analysen visar att det innovativa i projektet är kombinationen av att möta behoven hos en förbisedd målgrupp och erbjudandet av inkubatorstjänster till denna målgrupp. Gemensamt för båda projektet bedöms vara att de fokuserar på att stärka individer genom att investera i deras kapaciteter (capabilities) snarare än deras brister. Gemensamt är även att de utvecklats i så kallade ”gläntor” mellan befintliga organisationer och verksamheter, där trögheten i välfärdssamhällets förändringstakt kunnat förbigås.

HORISONTELLA PRINCIPER

Eftersom social innovation syftar till social inkludering är Socialfondens horisontella principer om jämställdhet, tillgänglighet och icke-diskriminering centrala i sådana förnyelseprocesser. Samtidigt adresseras de olika principerna i olika hög grad i enskilda socialfondsprojekt. Enligt de identifierade forskningspublikationerna avspeglas de horisontella principerna bland annat i de målgrupper som social innovation i socialfondsfinansierade projekt riktas till, t.ex. unga, kvinnor, utrikesfödda eller

⁷⁹ Gawell 2011a, 2011b

⁸⁰ Bransen m.fl. 2016, Copus m.fl. 2017, Howaldt m.fl. 2018

⁸¹ Howaldt m.fl. 2018

⁸² Segnestam Larsson m.fl. 2016

funktionsnedsatta.⁸³ Jämställdhet och mångfald kan enligt publikationerna även utgöra ett mål för projektens sociala innovationer, t.ex. motverka könsrelaterad fattigdom såsom framhålls i en rapport från The European Community of Practice on Gender Mainstreaming (GenderCoP)⁸⁴. En kombination av nyskapande åtgärder och insatser, inklusive reformer på policynivå av pensionssystem, socialförsäkringar och välfärdstjänster, anses behövas för att uppnå det målet.⁸⁵

I en annan publikation konstateras att social innovation i Socialfonden ofta omfattar verksamhetsområden där många kvinnor är verksamma.⁸⁶ Det bedöms kunna bidra till att erkänna och stärka kvinnor som innovatörer, i kontrast till den dominerande förståelsen av innovation som en mansdominerad verksamhet. I samma publikation uppmärksammas att de horisontella principerna utgjort ett tema i kompetensutvecklingen i socialfondsfinansierade projekt.

Den horisontella principen ekologiskt hållbar utveckling är minst framträdande enligt publikationerna. I ESF-rådets guide för integrering av ekologisk hållbar utveckling framhålls att förnyelse och innovativt tänkande är centralt för att uppnå Sveriges miljömål och FN:s globala hållbarhetsmål i Agenda 2030.⁸⁷ Socialfonden skulle enligt guiden kunna främja hållbara innovationer i form av nya lösningar inom cirkulär ekonomi, nya ekosystemtjänster och nya affärsmodeller för gröna jobb.

Projektanalys: Gränsfri

Projektet *Gränsfri* som drivs av den ekonomiska föreningen Equality Development Center West Sweden (EDCS) analyseras i forskningsartikeln *Relating inclusiveness and innovativeness in inclusive innovation*, skriven av Malin Lindberg vid Luleå tekniska universitet.⁸⁸ I artikeln analyseras hur innovativitet och inkludering relaterar till varandra i projektets utveckling av nyskapande lösningar på samhällsutmaningar.

Projektet syftar till att skapa ett mer inkluderande arbetsliv och samhälle genom att involvera civilsamhälle, näringsliv och offentlig sektor i lokala utvecklingslabbs och arbetslivs nätverk. Jämställdhet och mångfald framhålls som centralt i projektet, mot bakgrund av att kvinnor, utrikesfödda, funktionsnedsatta och unga människor varit underrepresenterade i samhällsutvecklande processer.

Analysen visar att projektet eftersträvar mer inkluderande innovationsprocesser, där en mångfald av människor, samhällssektorer och branscher involveras, för att motverka social segregation, minskande befolkning och andra samhällsutmaningar. I analysen identifieras flera kopplingar mellan innovativitet och inkludering, bland annat nya sätt att involvera berörda människor och organisationer i identifiering och adressering av utvecklingsbehov. Det omfattar även skapandet av nya relationer mellan organisationer, branscher och samhällssektorer för att få till stånd en gemensam förändring på både individ-, organisations- och samhällsnivå.

Nya sorters tjänster och insatser för att förbättra livskvalitet, välfärd och välmående hos marginaliserade grupper omfattas också. Samtidigt noteras att projektet haft svårt att omsätta de idéer som utvecklats i utvecklingslabben i praktiska tester och implementering i aktörernas ordinarie verksamheter.

⁸³ Berglund m.fl. 2016, Lindberg 2018

⁸⁴ www.gendercop.eu

⁸⁵ Stratigaki 2014

⁸⁶ Berglund m.fl. 2016

⁸⁷ Svenska ESF-rådet 2017

⁸⁸ Lindberg 2018

Policy

I de forskningspublikationer som diskuterar social innovation i Socialfonden på policynivå framhålls dess betydelse för förnyelsen av Sveriges och Europas arbetsmarknader.⁸⁹ Genom sina finansieringsformer och åtföljande riktlinjer anses Socialfonden både underlätta och styra utvecklingen av innovativa lösningar på arbetsmarknadens komplexa utmaningar.⁹⁰ Som noterats tidigare anger Socialfondens förordning att social innovation ska främjas inom alla delar av dess tillämpningsområden, på såväl lokal som regional och nationell nivå.⁹¹

I de identifierade publikationerna ses Socialfondens stöd till social innovation som ett sätt att testa och utvärdera lösningar innan de skalas upp, för att säkra socialpolitikens effektivitet och evidensbaserings.⁹² EU betecknas i sig som en sorts "multi-scalar social innovation system" som stöttar sociala innovationsprocesser genom: 1) finansiering av test, implementering och uppskalning av social innovation genom projekt och organisationsstöd, 2) synliggörande och erkännande av social innovation genom tävlingar, events, lagstiftning m.m., 3) nätverk och kunskap för social innovation genom plattformar, verktygslådor, forskning, inkubatorer, labb m.m.⁹³ På EU-kommissionens särskilda webbplats om social innovation⁹⁴ ges en överblick av EU:s olika satsningar inom området, både inom och utom Socialfonden.

Socialfonden bedöms ha stöttat social innovation ända sedan den inrättades som en av de första funktionerna efter att EG (nuvarande EU) grundades 1957.⁹⁵ Därefter har Socialfondens insatser för social sammanhållning stegvis vidareutvecklats och begreppet social innovation började användas mer frekvent under programperioden 2000-2006.⁹⁶ Då publicerades en första EU-rapport om innovation i Socialfondens projekt med fokus på social dialog och lokala sysselsättningsstrategier. Där noterades att en del av Socialfondens budget öronmärktes just för innovativa åtgärder, i form av pilotprojekt, pilotstudier och erfarenhetsutbyte för att testa nya idéer, hypoteser och praktiker.

Därefter inrättades en europeisk ad hoc-grupp 2009 med representation från EU:s alla medlemsstater för att vidareutveckla och förstärka sambandet mellan transnationellt samarbete och social innovation i Socialfonden.⁹⁷ Två faser har därefter urskilts i EU:s förhållningssätt till social innovation: 2006-2010 då social innovation sällan användes som explicit begrepp men då flera av EU:s instrument och processer stöttade sådan innovation i praktiken, samt 2010 och framåt då social innovation uttalat integrerades i EU:s tillväxtstrategi Europa 2020.⁹⁸ För programperioden 2014-2020 har EU-kommissionen nyligen publicerat en analys av hur social innovation integrerats i Socialfondens programutformning och genomförande.⁹⁹

⁸⁹ Ahmed m.fl. 2017, Anheier m.fl. 2015, Björk 2014, Cattacin & Zimmer 2016, Copus m.fl. 2017, Denvall & Wright Nielsen 2006, Edmiston 2015, Eriksson m.fl. 2014, Fred 2018, Howaldt m.fl. 2018, Nordisk ministerråd 2014, Pop & Stanus 2015, Radin & Fung Lam 2015, Sabato m.fl. 2017, SIMPACT 2017, Stratigaki 2014, Tarnawska & Ćwiklicki 2012, TEPsIE 2014, van Gerven m.fl. 2014, Verschraegen m.fl. 2011, von Jacobi m.fl. 2017

⁹⁰ Ahmed m.fl. 2017, Edmiston 2015, Howaldt m.fl. 2018, Verschraegen m.fl. 2011

⁹¹ Europeiska Unionen 2013

⁹² Sabato m.fl. 2017

⁹³ Sabato m.fl. 2017

⁹⁴ http://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/policy/social_en

⁹⁵ Ahmed m.fl. 2017, Sabato m.fl. 2017, Verschraegen m.fl. 2011

⁹⁶ European Communities 2004

⁹⁷ Svenska ESF-rådet 2010

⁹⁸ Sabato m.fl. 2017, sid 148

⁹⁹ European Commission 2018

SVERIGE

I forskningspublikationerna konstateras att den generella policydiskursen om social innovation är mer utvecklad på europeisk än nationell nivå.¹⁰⁰ I Sverige uppges det exempelvis vara mer sällsynt med explicita diskussioner och riktlinjer om social innovation i nationella policyprogram.¹⁰¹ Social innovation ges visserligen relativt stort utrymme i Sveriges nationella innovationsstrategi¹⁰² och Sveriges nationella strategi för social innovation och socialt företagande¹⁰³, men nämns exempelvis inte alls i Sveriges nationella strategi för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft¹⁰⁴.

I Sveriges operationella socialfondsprogram saknas öronmärkta resurser för social innovation och det utgör inte heller en så kallad 'prioritetsaxel'.¹⁰⁵ Däremot framhålls att social innovation inom programområde 1 handlar om att utveckla, pröva och utvidga innovativa lösningar för kompetensutveckling, validering av kompetens och stödstrukturer på branschnivå.¹⁰⁶ Inom programområde 2 sägs det handla om att utveckla eller utvidga tillämpningen av framgångsrika metoder som stärker övergångarna till arbete för programmets prioriterade grupper.

Dessutom publicerade Svenska ESF-rådet under 2010 en strategi för ett förstärkt transnationellt samarbete och social innovation i Socialfonden, som en del i en EU-gemensam process.¹⁰⁷ Enligt strategin kan transnationalitet bidra till nyskapande idéer, innovativa koncept och metoder i socialfondsfinansierade projekt, som på sikt kan forma den framtida socialpolitiken.

Vissa nationella satsningar på social innovation har genomförts inom ramen för Sveriges socialfondsprogram. Bland annat har Socialfonden stöttat etableringen av Center för Socialt Entreprenörskap Sthlm (CSES), som är en inkubator och innovationsmiljö för sociala entreprenörer och sociala innovationer i Sverige. Genom de socialfondsfinansierade projekten *Social Innovation@Stockholm* och *Socialt entreprenörskap – en väg mot yrkeslivet*, med SU Innovation vid Stockholms universitet som projektägare, har miljön kunnat etableras och metoderna vidareutvecklas.

I en utvärdering av CSES konstateras att Socialfondens satsningar inom kompetensförsörjning vanligtvis haft en annan sorts utformning och att CSES därmed bröt ny mark inom fonden för att kunna fylla behovet av kompetensutveckling just bland sociala innovatörer/entreprenörer.¹⁰⁸ I utvärderingen kallas detta för "praktikfallsorienterad kompetensutveckling" där deltagarnas affärsidéer förverkligades i form av nya sociala företag, ideella föreningar eller allmännyttiga stiftelser.

Ett annat exempel är Socialfondens finansiering av projektet *Sociala ekonomins organisationer i Utveckling och Lärande (SOUL)*, med Arbetsgivarföreningen KFO som projektägare. Syftet var att stärka den sociala ekonomins stödstrukturer i Sverige genom kompetensutveckling för den ideella sektorns anställda, med fokus på innovation och livslångt lärande.

Med avstamp i de ideella folkrörelsernas historiska betydelse för Sveriges välfärd skulle projektet stärka den sociala ekonomins innovativa roll i lokalsamhället, i det växande gapet mellan marknaden och staten. I en följeforskningsrapport konstateras att projektet bidragit till att skapa ett nationellt nätverk inom social

¹⁰⁰ Anheier m.fl. 2015

¹⁰¹ Anheier m.fl. 2015

¹⁰² Regeringskansliet 2012

¹⁰³ Regeringskansliet 2018

¹⁰⁴ Regeringskansliet 2014

¹⁰⁵ European Commission 2018

¹⁰⁶ Europeiska socialfonden 2014

¹⁰⁷ Svenska ESF-rådet 2010

¹⁰⁸ Bergkvist 2013

ekonomi som kan fungera som en samlande kraft och samtalspart för det omgivande samhället. Det har även stöttat framtagandet av lokala och regionala överenskommelser¹⁰⁹ mellan ideella och offentliga aktörer. I rapporten noteras att det fanns planer på strukturerad spridning av lärdomarna i projektdeltagarnas egna organisationer, men att det endast skett i begränsad utsträckning.

Praktik

I detta avsnitt sammanfattas de analyser av social innovation i socialfondsfinansierade projekt som gjorts inom ramen för de identifierade forskningspublikationerna. I publikationerna analyseras exempel från både Sverige¹¹⁰ och andra europeiska länder^{111, 112}. Utifrån sammanställningens huvudfokus avgränsas sammanfattningen till analyser av projekt i Sverige, inom programområde 1 och 2. Dessa omfattar tolv projekt: *Aktör för välfärd* som drivits av Västerås stift inom Svenska kyrkan¹¹³, *Gränsfri* som drivs av den ekonomiska föreningen Equality Development Center West Sweden (EDCS)¹¹⁴, *Inkubatorn – Kreativa processer för eget företagande* som drivits av den ekonomiska föreningen Coompanion Skåne¹¹⁵, *Klara Livet* som drivits av Landstinget Blekinge¹¹⁶, *LYSA (Livskompetens och Yrkesutbildning i Samverkan för Arbete)* som drivits av Vårgårda kommun¹¹⁷, *Sektorsöverskridande samverkan för social hållbarhet* som drivits av den ideella föreningen Rädda Barnen region syd¹¹⁸, *Sofielund Agency* som drivits av den ideella föreningen Ideellt resurs- och utvecklingscentrum (IRUC)¹¹⁹, *Svenska kyrkan – Öppna rum* och *Svenska kyrkan öppnar portarna* som båda drivits av Luleå stift inom Svenska kyrkan¹²⁰, *Telge Tillväxt* som drivits av aktiebolaget Telge Tillväxt¹²¹, *Trapphuset Rosengård* som drivits av aktiebolaget ABL Konsult¹²², samt *Tre-M – matchning, motor, mäklare* som drivits av den kommunala verksamheten Hedemora Lärcentrum¹²³.

PROJEKTENS INNOVATIVITET

I flera av analyserna görs en bedömning av projektens innovativitet, som bland annat urskiljs i deras nytänkande sätt att identifiera och adressera behov hos grupper som marginaliserats i arbetsliv och samhällsutveckling, att involvera berörda grupper i utvecklingsprocessen, samverka över organisations-, bransch- och sektorsgränser, samt att eftersträva simultan förändring på individ-, organisations- och

¹⁰⁹ www.overenskommelsen.se

¹¹⁰ Albinsson 2013, Berglund m.fl. 2016, Björk 2014, Lindberg 2018, Lindberg & Nahfeldt 2017, *kommande*, Segnestam Larsson m.fl. 2016, Stigendal 2016, Sävenstrand m.fl. 2012

¹¹¹ Ahmed m.fl. 2017, Cattacin & Zimmer 2016, Dickinson & Lloyd 2012, Ewert & Evers 2016, Klemke-Pitek 2013, Rentzsch 2016, Ritsilä & Haukka 2005, Siemieńska m.fl. 2016

¹¹² Det finns även flera icke-vetenskapliga publikationer om innovation i socialfondsfinansierade projekt i Sverige och Europa, t.ex. Bergkvist 2013, Dickinson & Lloyd 2012, Eriksson 2014, Eurocities 2018, European Communities 2004, Lofter 2012, Mrožek 2011, Svensson 2013

¹¹³ Berglund m.fl. 2016, Lindberg & Nahfeldt 2017, *kommande*

¹¹⁴ Lindberg 2018

¹¹⁵ Segnestam Larsson m.fl. 2016

¹¹⁶ Albinsson 2013

¹¹⁷ Sävenstrand m.fl. 2012

¹¹⁸ Stigendal 2016

¹¹⁹ Björk 2014

¹²⁰ Berglund m.fl. 2016

¹²¹ Sävenstrand m.fl. 2012

¹²² Segnestam Larsson m.fl. 2016

¹²³ Sävenstrand m.fl. 2012

samhällsnivå.¹²⁴ Innovativiteten urskiljs även i projektens nytänkande kombinationer av olika element, exempelvis att möta behoven hos tidigare förbisedda målgrupper samtidigt som nya sociala företag eller nya arbetsformer i befintliga organisationer skapas.¹²⁵ Det kan även handla om att kombinera nya arbetstillfällen med ökat samhällsengagemang hos målgruppen.¹²⁶

Projektens fokus på människors kapacitet att förändra samhället och sina egna liv – det vill säga egenmakt/empowerment – snarare än på deras begränsningar och brister, ses som en central pusselbit i deras innovativitet.¹²⁷ I flera av projekten eftersträvas detta genom aktiv involvering av berörda grupper i innovationsprocessen.¹²⁸ I några av publikationerna analyseras flera projekt som drivits av Svenska kyrkans stift och församlingar, där kyrkans kristna människosyn med delaktighet, värdighet och solidaritet gentemot människor i utsatta livssituationer utgjort avstamp för social innovation.¹²⁹

Samtidigt noteras att den praktiska involveringen av målgrupperna tenderar att vara vanligare i de senare faserna av projektens innovationsprocesser – det vill säga vid test och implementering av lösningar – än i de tidiga faserna med behovsformulering och lösningsutveckling.¹³⁰

Projektanalys: Telge Tillväxt

Projektet *Telge Tillväxt* som drivits av aktiebolaget Telge Tillväxt analyseras i rapporten *Pärlbandsprojekt: projekt som verktyg i en långsiktig utvecklingsstrategi*, skriven av Andreas Sävenstrand, Lennart Svensson, Per Holmström, Rebecka Forssell och Mats Fred vid APeL FoU och Malmö universitet.¹³¹ Projektet syftade till att utveckla långsiktiga lösningar på ungdomsarbetslösheten genom nytänkande samverkan mellan kommun, arbetsförmedling och storföretag.

I projektet etablerades ett gemensamt aktiebolag vid namn Telge Tillväxt, där ungdomar anställs under ett års tid för att ge dem arbetslivserfarenhet och samtidigt utveckla nya affärsidéer. Analysen visar att det innovativa i projektet är skapandet av ett permanent bolag för att lösa samhällsutmaningar i samverkan mellan näringsliv och samhälle, istället för att enbart driva tidsbegränsade projekt var för sig. Helhetsgreppet bedöms också vara innovativt, där arbetslösa ungdomar inte bara får arbete utan även engageras i den lokala samhällsutvecklingen, exempelvis genom att motverka skadegörelse och socialt utanförskap i sina bostadsområden.

Tidigare hade liknande bolag etablerats för att lösa andra samhällsutmaningar, inklusive Telge Hovsjö för förebyggande av kriminalitet i utsatta bostadsområden, Telge Manpower för egenförsörjning för personer med utländsk bakgrund och Telge Peab för att integrera invandrade byggarbetare på arbetsmarknaden och samtidigt bygga fler bostäder i stadskärnan.

¹²⁴ Albinsson 2013, Berglund m.fl. 2016, Björk 2014, Lindberg 2018, Lindberg & Nahnfeldt 2017, *kommande*, Segnestam Larsson m.fl. 2016, Stigendal 2016, Sävenstrand m.fl. 2012

¹²⁵ Berglund m.fl. 2016, Lindberg & Nahnfeldt *kommande*, Segnestam Larsson m.fl. 2016

¹²⁶ Sävenstrand m.fl. 2012

¹²⁷ Berglund m.fl. 2016; Segnestam Larsson m.fl. 2016, Stigendal 2016

¹²⁸ Berglund m.fl. 2016, Lindberg 2018, Lindberg & Nahnfeldt 2017, *kommande*, Segnestam Larsson m.fl. 2016

¹²⁹ Berglund m.fl. 2016, Lindberg & Nahnfeldt 2017, *kommande*

¹³⁰ Berglund m.fl. 2016, Lindberg 2018, Lindberg & Nahnfeldt *kommande*, Segnestam Larsson m.fl. 2016

¹³¹ Sävenstrand m.fl. 2012

PROJEKTENS FÖRÄNDRINGSSTRATEGIER

Projektens strävan efter simultan förändring på individ-, organisations- och samhällsnivå bygger enligt analyserna på insikten att de olika nivåerna är beroende av varandra för ett inkluderande arbetsliv.¹³²

Projektet behöver då klargöra sambandet mellan problem, lösning och effekt, exempelvis att långtidsarbetslöshet bland unga delvis beror på arbetslivets bristande förmåga att tillvarata deras potential, vilket kräver en kombination av individuella och strukturella insatser.¹³³

Innovativiteten bedöms därmed vara lägre i de projekt som enbart motverkar symptomen på arbetsmarknadens ojämlikhet – exempelvis genom kortsiktiga, individfokuserade insatser – än i de projekt som adresserar ojämlikhetens orsaker genom mer långsiktiga, strukturfokuserade insatser.¹³⁴ Det konstateras dock vara svårt för projektet att integrera sina innovativa lösningar i samhällets befintliga strukturer och verksamheter, vilket gör det lättare att fokusera på kortsiktig individuell förändring hos målgruppen än långsiktig strukturell förändring av målgruppens villkor i arbetslivet.¹³⁵ I vissa fall beror det på att berörda organisationer inte varit tillräckligt delaktiga i innovationsprocessens olika faser eller att projektet inte lagt ned tillräckligt med tid på att påverka arbetsgivare och tjänstemän.¹³⁶ Snäva ekonomiska ramar och avsaknad av mandat att genomföra organisatoriska förändringar bland deltagande representanter har också försvårat detta.¹³⁷

Samtidigt bedöms projektet fylla en viktig funktion som frirum för utveckling och test av innovativa lösningar, där gläntor och gränssytor mellan etablerade organisationer och verksamheter nyttjas som en genväg förbi välfärdssamhällets trögrörliga strukturer.¹³⁸ I flera projekt har nya samverkansformer mellan olika organisationer från olika samhällssektorer skapat sådana frirum, där de deltagande aktörerna kunnat agera friare än inom sina etablerade verksamheter.¹³⁹ I vissa av de analyserade fallen har frirummet expanderats genom så kallade pärlbandsprojekt, där samma aktör(er) driver flera efterföljande projekt för att stegvis kunna vidareutveckla insatserna utifrån de erfarenheter som gjorts.¹⁴⁰ Detta fenomen bedöms bland annat ha framkallats av att det är lättare att erhålla offentlig finansiering till tidsbegränsade, experimentella projekt, än till långsiktiga, permanenta verksamheter.¹⁴¹

Projektanalys: LYSA och Tre M

Projektet *LYSA (Livskompetens och Yrkesutbildning i Samverkan för Arbete)* som drivits av Vårgårda kommun analyseras i rapporten *Pärlbandsprojekt: projekt som verktyg i en långsiktig utvecklingsstrategi*, skriven av Andreas Sävenstrand, Lennart Svensson, Per Holmström, Rebecka Forssell och Mats Fred vid APEL Forskning och utveckling och Malmö universitet.¹⁴²

I samma rapport analyseras projektet *Tre-M – matchning, motor, mäklare* som drivits av den kommunala verksamheten Hedemora Lärcentrum. Analysen fokuserar på innovativiteten i pärlbandsprojekt, där

¹³² Albinsson 2013, Berglund m.fl. 2016, Björk 2014, Lindberg 2018, Lindberg & Nahnfeldt 2017, *kommande*, Segnestam Larsson m.fl. 2016, Stigendal 2016, Sävenstrand m.fl. 2012

¹³³ Björk 2014, Stigendal 2016

¹³⁴ Stigendal 2016

¹³⁵ Lindberg 2018

¹³⁶ Björk 2014

¹³⁷ Albinsson 2013

¹³⁸ Björk 2014, Segnestam Larsson m.fl. 2016

¹³⁹ Albinsson 2013, Berglund m.fl. 2016, Björk 2014, Lindberg 2018, Stigendal 2016, Sävenstrand m.fl. 2012

¹⁴⁰ Sävenstrand m.fl. 2012

¹⁴¹ Björk 2014

¹⁴² Sävenstrand m.fl. 2012

erfarenheterna systematiskt tillvaratas i vidareutvecklingen av insatserna. Projektet *LYSA* syftade till att skapa en väg in i arbetslivet för målgruppen flyktingar/invandrare, samtidigt som integrationen i det svenska samhället skulle underlättas. I samverkan mellan en rad kommuner utvecklades en modell för småskaliga yrkesutbildningar där distansundervisning genom videokonferensteknik kombinerades med arbetsplatsförlagd praktik.

Analysen visar att projektet hade sina rötter i en process som pågått ända sedan början av 2000-talet, då en lärlingsutbildning för ungdomar etablerades i en av kommunerna med hjälp av socialfondsfinansiering. Kommunens svårighet att förvalta och vidareutveckla resultaten inom ramen för sin ordinarie verksamhet ledde till en rad efterföljande projekt där fler kommuner involverades.

Ett av dessa var *LYSA*, där det återigen visade sig att ingen av de deltagande kommunerna hade möjlighet att förvalta modellen. Istället användes modellen som ett avstamp för projektet *Tre-M*, där vägen in på arbetsmarknaden för människor i utanförskap skulle kortas genom nya arbetssätt för utbildning och tillvaratagande av befintlig kompetens, i kombination med en ny regional struktur för kompetensförsörjning. En slutsats är att varje projekt i pärlbandet fört utvecklingen framåt och att nya inslag har adderats genom varje projekt.

OMNÄMNDA PROJEKT

De projekt som omnämns i detta avsnitt är:

- Aktör för välfärd, Västerås stift
- Gränsfri, Equality Development Center West Sweden (EDCS)
- Inkubatorn – Kreativa processer för eget företagande, Coompanion Skåne
- Klara Livet, Landstinget Blekinge
- *LYSA* (Livskompetens och Yrkesutbildning i Samverkan för Arbete), Vårgårda kommun
- Sektorsöverskridande samverkan för social hållbarhet, Rädda Barnen region syd
- Sofielund Agency, Ideellt resurs- och utvecklingscentrum (IRUC)
- Social Innovation@Stockholm, SU Innovation
- Sociala ekonomins organisationer i Utveckling och Lärande (SOUL), Arbetsgivarförbundet KFO
- Socialt entreprenörskap – en väg mot yrkeslivet, SU Innovation
- Svenska kyrkan – Öppna rum, Luleå stift
- Svenska kyrkan öppnar portarna, Luleå stift
- Telge Tillväxt, Telge Tillväxt
- Trapphuset Rosengård, ABL Konsult
- *Tre-M* – matchning, motor, mäklare, Hedemora Lärocentrum

Sammanfattning forskningsöversikt

I detta avsnitt har innehållet i de identifierade forskningspublikationerna presenterats. Tre huvudsakliga perspektiv på social innovation i Europeiska socialfonden har urskilts i publikationerna: teori om hur social innovation kan definieras och förstås i Socialfondens kontext, policy för främjande av social innovation genom Socialfonden, samt praktik med analys av socialfondsfinansierade projekt.

Social innovation i Socialfonden omfattar enligt publikationerna utveckling, test, implementering och spridning av nyskapande metoder, verksamheter, organiseringsätt, samarbeten m.m. för social inkludering, särskilt bland människor som har en ekonomiskt och socialt utsatt livssituation. Aktiv involvering av målgruppen i innovationsprocessen och samverkan över organisations- och sektorsgränser ses som en förutsättning för att förbättra enskilda människors livssituation samtidigt som samhällets strukturer förändras i en mer inkluderande riktning. Samtidigt har det visat sig vara svårt för socialfondsfinansierade projekt att påverka grundläggande organisatoriska och samhällsliga strukturer på grund av begränsande projektformer och intressekonflikter.

På policynivå anses Socialfonden både möjliggöra och styra förnyelsen av Sveriges och Europas arbetsmarknader, genom projektfinansiering, synliggörande, nätverk och kunskapsutveckling för utveckling, test, implementering och spridning av nya lösningar. Socialfonden bedöms ha stöttat social innovation ända sedan den inrättades 1957, även om själva begreppet inte började användas frekvent förrän på 2000-talet. Sedan 2010 är social innovation en uttalad och integrerad del i EU:s tillväxtstrategi. I Sverige är explicita diskussioner och riktlinjer om social innovation på policynivå mer sällsynta och även om social innovation nämns i Sveriges socialfondsprogram saknas en prioritetsaxel och öronmärkta resurser för detta.

Drygt tio socialfondsfinansierade projekt i Sverige analyseras i de identifierade forskningspublikationerna. Där konstateras att projekten ofta utgör en sorts frirum i gläntorna mellan befintliga verksamheter, där innovativa lösningar kan utvecklas och testas under friare former. Vissa av dessa gläntor kan vara övergivna i bemärkelsen att det saknas offentligt stöd till målgruppen, medan andra kan vara bevakade i bemärkelsen att berörda myndigheter avgör vilka målgrupper som får delta. Gemensamma utmaningar i flera av projekten är dels att omvandla de tillfälliga frirummen till långsiktiga lösningar i samhället, dels att uppnå strukturell förändring på arbetsmarknaden och inte bara individuell förändring för enskilda människor. Nya sätt att involvera berörda människor, organisationer och samhällssektorer i innovationsprocessen ringas in som ett innovativt drag i flera av projekten. Den faktiska involveringen tenderar dock att vara högre i innovationsprocessens avslutande faser av test och implementering, än i dess inledande faser av idégenerering och lösningsutformning.

Projektinventering

I detta avsnitt presenteras resultaten från inventeringen av socialfondsfinansierade projekt i Sverige, inom programområde 1 (kompetensförsörjning) och 2 (ökade övergångar till arbete). Resultaten omfattar de 200 projekt som enligt sina projektsammanfattningar i ESF-rådets projektbank uttalat fokuserar på innovation eller synonyma begrepp. Med avstamp i de centrala element i social innovation som identifierades i forskningsöversikten indelas resultaten i tre avsnitt: samhällsutmaningar, sociala lösningar och social förändring. Dessutom presenteras några projekt mer ingående, för att ge en detaljerad bild av hur social innovation kan ta sig uttryck i praktiken.

Samhällsutmaningar

De samhällsutmaningar som projekten anser behöver lösas på nyskapande sätt omfattar en rad olika arbetsmarknadsrelaterade områden. De vanligaste områdena är integration, hälsa och rehabilitering, kompetensförsörjning, ungas arbetslöshet och skolavhopp, begränsande normer, samt delaktighet och empowerment. Nedan beskrivs hur projekten formulerat samhällsutmaningarna inom dessa områden.

1. INTEGRATION

Integration och etablering är en vanligt förekommande samhällsutmaning som adresseras i projekten, framför allt under programperioden 2014-2020 då ovanligt många personer sökte asyl i Sverige (särskilt under 2015). Vissa projekt fokuserar på att minska skillnader i sysselsättningsgrad mellan inrikes och utrikesfödda, andra fokuserar på utrikesföddas inkludering i samhället mer generellt, medan andra fokuserar på hur den demografiska utvecklingen är en utmaning för kompetensförsörjning. Vissa uppmärksammar att samhällets befintliga insatser för integration och etablering inte är anpassade till olika målgruppers förutsättningar och behov. Ett exempel är projektet *På väg* som drivs av Studieförbundet Vuxenskolan i Värmland, där den låga sysselsättningsgraden bland utrikesfödda kvinnor adresseras genom att utveckla och tillämpa nya metoder för att öka deras övergång till studier och arbete.

2. HÄLSA OCH REHABILITERING

Hälsa och rehabilitering är en annan vanligt förekommande samhällsutmaning som adresseras i projekten. Dessa uppmärksammar att samhällets etablerade rehabiliteringsprocesser inte alltid fungerar för den enskilda individen. Ett exempel är projektet *Rehabarena Trelleborg* som drivs av Trelleborgs kommun. Andra projekt identifierar ohälsa och bristande arbetsmiljö som ett problem för vissa grupper i arbetslivet, vilket hindrar sysselsättning och kompetensförsörjning. Ett exempel är projektet *Stick ut* som drivs av Malmö stad, där mer hälsosamma, innovativa och hållbara arbetsplatser skapas genom en kombination av kompetensutveckling för medarbetare och utveckling/test av nya lösningar för arbetets rumsliga förläggning (t.ex. en app och utomhuskontor).

3. KOMPETENSFÖRSÖRJNING

Kompetensförsörjning är också en vanligt förekommande samhällsutmaning som adresseras i projekten. Flera projekt eftersträvar att fylla det kompetensbehov som finns hos arbetsgivare, främst inom offentlig och privat sektor. Projekten syftar både till att öka kompetensen hos befintlig personal och att öka övergångarna till arbete för personer som står utanför arbetsmarknaden. Ett exempel är projektet *Inkluderingsmetoden* som drivs av Hudiksvalls kommun, där en metod utvecklas för att skapa långsiktiga arbetstillfällen utifrån tidsbegränsade språkpraktikplatser.

4. UNGAS ARBETSLÖSHET OCH SKOLAVHOPP

Ungas arbetslöshet och skolavhopp är ännu en vanligt förekommande samhällsutmaning som adresseras i projekten. Ungdomsarbetslöshet framställs i vissa projekt som en lokal eller regional utmaning. Flera projekt har identifierat unga som riskerar eller har hoppat av sin gymnasieutbildning som en viktig målgrupp, eftersom skolavhopp anses riskera att leda till arbetslöshet på lång sikt. Många projekt fokuserar på ungas egna drivkraft och motivation. Ett exempel är projektet *Plug in* som drivs av Sveriges Kommuner och Landsting, där skolans stödsystem anpassas till ungas förutsättningar och behov av att utvecklas.

5. BEGRÄNSANDE NORMER

Begränsande normer är en annan vanligt förekommande samhällsutmaning som adresseras i projekten. Det handlar om normer kring kön och andra faktorer som begränsar individers fria val av utbildning och yrke – och därmed även kompetensförsörjningen i stort. I flera projekt uppmärksammas exempelvis könsstereotypa utbildnings- och yrkesval och könssegregerade arbetsplatser och utbildningsprogram. Ett exempel är projektet *Jämfald i skogen* som drivits av Skogsstyrelsen, där allmänhetens begränsande bild av vem som arbetar i skogen och vad skogsarbete innebär utmanats.

6. DELAKTIGHET OCH EMPOWERMENT

Delaktighet och empowerment är ytterligare en vanligt förekommande samhällsutmaning som adresseras i projekten. För att lösa arbetsmarknadens utmaningar av segregering och marginalisering anses aktiv involvering och ökad egenmakt vara centralt för att särskilt utsatta grupper ska kunna komma in på eller närma sig arbetsmarknaden. Ett exempel är projektet *Dubbelt så bra* som drevs av Coompanion i Stockholms län med fokus på socialt företagande. Ett annat exempel är projektet *Universell utformning* som drivs av Akademikerförbundet SSR med fokus på utformning av arbetsplatser som passar alla, utan särlösningar.

Projektexempel: Omvänt mentorskap

Projektet *Omvänt mentorskap* som drivits av Kristianstads kommun tar avstamp i samhällsutmaningen att utrikesfödda kvinnor generellt har svårare att komma in på arbetsmarknaden än både inrikesfödda kvinnor och utrikesfödda män, samtidigt som det råder brist på arbetskraft inom många kommuner och landsting.

Begränsad kunskap om – och praktiska verktyg för – likabehandling sågs som en av orsakerna till detta. Därför satsade projektet på att öka kommunens och landstingets medvetenhet och mottagarkapacitet genom en nytänkande kombination av likabehandlingsplaner, kvalitetssäkrade rekryteringsprocesser och så kallat "omvänt mentorskap". Det sistnämnda innebar att utrikesfödda kvinnor involverades som mentorer till chefer som driver likabehandlingsarbete, för att utmana stereotypa föreställningar om vem som förväntas kunna lära av vem i arbetslivet.

Att lyckas rekrytera passande mentorer – och chefer som var beredda att avsätta tid till detta i sin tidspressade vardag – ses som en framgångsfaktor i projektet. Att engagera flera organisatoriska nivåer i förändringsprocessen anses också ha varit avgörande. En annan insikt är att det krävs öppenhet för nya arbetssätt och insatser, samt en beredskap för att anpassa dessa över tid utifrån praktiska förutsättningar.

Projektets egen uppföljning visar att de deltagande cheferna utvecklats både i sin yrkesroll och på ett personligt plan. Insatserna har även lett till att likabehandlingsfrågor fått större utrymme i organisationerna, vilket bedöms ha ökat medvetenheten bland personalen. Däremot finns inte mentorerna kvar i verksamheterna efter projektets slut. Ett metodmaterial har tagits fram för att sprida arbetssättet till andra aktörer som vill verka för attityd- och beteendeförändring bland chefer och personal.

UTMANING AV SAMHÄLLSUTMANINGAR

Flera projekt utmanar samhällets etablerade beskrivningar och förståelser av olika samhällsutmaningar. Genom att ifrågasätta grundläggande antaganden om orsak och verkan på arbetsmarknaden, och utmana förgivettagna sanningar om problem och lösningar på social inkludering, öppnar de upp för en större mångfald av perspektiv på hur aktuella samhällsutmaningar kan identifieras och adresseras. Många projekt breddar därmed arenan för vilka grupper i samhället som får vara med och definiera och prioritera samhällsutmaningar.

Genom att uppmärksamma och framföra perspektiv från de grupper som direkt berörs av en viss samhällsutmaning, ger projekten en mer mångfacetterad bild av utvecklingsbehoven på arbetsmarknaden och möjliga vägar till förändring. Projektens målgrupper – särskilt de som är socialt eller ekonomiskt utsatta i samhället – ses då som en resurs snarare än ett problem. De horisontella principerna jämställdhet, tillgänglighet och icke-diskriminering används i flera projekt som ett sätt att bättre förstå och adressera aktuella samhällsutmaningar. Även pärlbandsprojekt används som en strategi för att kontinuerligt fördjupa insikten i en viss samhällsutmaning.

Ett exempel är projektet *Inkluderingsmetoden* som drivs av Hudiksvalls kommun, som framhåller att det är vanligt att arbetsplatser erbjuder språkpraktikplatser men inte tänker sig att praktikanterna kan bli framtida medarbetare, vilket projektet utvecklar en metod för. Ett annat exempel är projektet *Arenan* som drivits av Luleå kommun, som ser ungas delaktighet i att beskriva sina behov och utveckla nyskapande lösningar som en förutsättning för att kunna minska ungdomsarbetslösheten och skapa en positiv utveckling för unga.

Ännu ett exempel är projektet *Jämfald i skogen* som drivits av Skogsstyrelsen, som utmanar allmänhetens begränsande bild av vem som arbetar i skogen och vad skogsarbete innebär, för att inkludera underrepresenterade grupper såsom kvinnor och utrikesfödda. Ett annat exempel är projektet *Mikrofinansiering* som drivits av den ideella föreningen Nätverk för Entreprenörer från Etniska Minoriteter (NEEM), som utmanar den ensidiga bilden av invandrarkvinnor som offer för en förtryckande kultur och sociala problem, och istället lyfter fram dem som skapande människor som arbetsmarknaden behöver.

Ännu ett exempel är projektet *Gränsfri* som drivs av den ekonomiska föreningen Equality Development Center West Sweden (EDCS), som understryker vikten av att belysa utvecklingsfrågor i organisationer och samhälle ur en mångfald av perspektiv, med jämställdhet, tillgänglighet och icke-diskriminering i fokus. I projektet *Gottsunda Factory* som drivits av Företagarna Uppsala har pärlbandsprojekt använts som en strategi för att fördjupa förståelsen av samhällsutmaningen med segregering och arbetslöshet i den socialt utsatta stadsdelen Gottsunda.

Projektexempel: Universell utformning

I projektet *Universell utformning* som drivs av Akademikerförbundet SSR, utvecklas och testas metoder för att utforma arbetsplatser så att de fungerar för alla människor, oavsett funktionsnedsättning, ohälsa eller språkkunskaper. Genom att ta avstamp i de behov som ligger utanför normen, kan arbetsplatserna attrahera och tillvarata en mångfald av människor. Därigenom bidrar projektet med nyskapande lösningar på samhällsutmaningar inom kompetensförsörjning och arbetslöshet. Begreppet universell utformning är hämtat från FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, där det definieras som "utformning av produkter, miljöer, program och tjänster (så) att de ska kunna användas av alla i största möjliga utsträckning utan behov av anpassning eller specialutformning".¹⁴³ Det innebär att fokus flyttas från

¹⁴³ Regeringskansliet 2008, sid 7

utpekande och potentiellt stigmatiserande lösningar, till inkluderande lösningar som skapar goda förutsättningar för alla. Projektet planerar att utveckla modeller för universell utformning av arbetsplatser inom fyra dimensioner: fysisk utformning, psykosocial arbetsmiljö, organisering och ledning, samt rekrytering och kompetensförsörjning.

Parallellt med modellutvecklingen utbildas nyckelpersoner på de deltagande arbetsplatserna, där de får tillgång till checklistor, verktyg och förslag på arbetsätt för universell utformning. Därigenom vill projektet flytta fokus från tidsbegränsade, individuella stödinsatser till permanenta, strukturella lösningar. I detta omfattas ett jämställdhetsperspektiv, eftersom universell utformning kan vara avgörande för att personer av underrepresenterat kön ska känna sig välkomna och inkluderade på sin arbetsplats.

OMNÄMNDA PROJEKT

De projekt som omnämns i detta avsnitt är:

- Arenan, Luleå kommun
- Dubbelt så bra, Coompanion i Stockholms län
- Gottsunda Factory, Företagarna Uppsala
- Gränsfri, Equality Development Center West Sweden (EDCS)
- Inkluderingsmetoden, Hudiksvalls kommun
- Jämfald i skogen, Skogsstyrelsen
- Mikrofinansiering, Nätverk för Entreprenörer från Etniska Minoriteter (NEEM)
- Omvänt mentorskap, Kristianstads kommun
- Plug in, Sveriges Kommuner och Landsting
- På väg, Studieförbundet Vuxenskolan i Värmland
- Rehabarena Trelleborg, Trelleborgs kommun
- Stick ut, Malmö stad
- Universell utformning, Akademikerförbundet SSR

Sociala lösningar

I detta avsnitt presenteras de nyskapande sociala lösningar som projekten avser utveckla och tillämpa för att möta de samhällsutmaningar som adresseras. Projektinventeringen synliggör den mångfald av lösningar som utvecklas i projekten, där de vanligast förekommande är: nya metoder för involvering, nya strategier för strukturförändring, nya sorters företag, nya stödverksamheter, nya digitala lösningar, nya lösningar genom horisontella principer, nya samverkansformer och ny transnationell samverkan. Nedan beskrivs hur dessa olika lösningar utformas i projekten.

NYA METODER FÖR INVOLVERING

Nya metoder för att involvera de grupper som berörs av den adresserade samhällsutmaningen är en vanligt förekommande lösning i projekten. Ett exempel är projektet *Mending the Gap* som drivs av Lunds universitet, där marginaliserade och diskriminerade grupper av brukare deltar på samma villkor som andra sökande i några av Socialhögskolans utbildningar, med sikte på att tillvarata deras erfarenheter i utbildningen och samtidigt öka deras övergång till arbete eller studier. Ett annat exempel är projektet *Telge Tillväxt* som drivs av företaget Telge Tillväxt, där arbetslösa ungdomar förses med arbetstillfällen samtidigt som de engageras i utvecklingen av sina bostadsområden för att motverka skadegörelse och socialt utanförskap.

Ytterligare ett exempel är projektet *Omvänt mentorskap* som drivs av Kristianstads kommun, där utrikesfödda kvinnor involverats som mentorer till chefer och andra nyckelpersoner inom kommun och landsting, för att utmana stereotypa föreställningar om vem som förväntas kunna lära vem. Andra exempel är projekten *GPS Halland* som drivs av Falkenbergs kommun och *Delta Blekinge* som drivs av Ronneby kommun, som involverat näringsliv och arbetsgivare i den operativa projektverksamheten, för att stärka kopplingen mellan skola och arbetsliv.

NYA STRATEGIER FÖR STRUKTURFÖRÄNDRING

Nya strategier för att förändra samhälleliga system i inkluderande riktning – snarare än enbart enskilda individers vägval i arbetslivet – förekommer som lösning i vissa av projekten. Det handlar om nya former av styrning, stödfunktioner och arbetssätt som ökar möjligheterna på arbetsmarknaden för utsatta grupper. Ett exempel är projektet *Plug in* som drivs av Sveriges Kommuner och Landsting, där skolans stödsystem anpassas till ungas förutsättningar och behov av att utvecklas.

Därigenom förflyttas lösningens fokus från "failure in school" till "failure by school". Ett annat exempel är projektet *Universell utformning* som drivs av Akademikerförbundet SSR, där arbetsplatser utformas så att den fysiska och psykosociala arbetsmiljön fungerar för alla människor, oavsett eventuell funktionsnedsättning eller andra begränsningar. Därigenom ersätts utpekande och stigmatiserande särlösningar med universella lösningar för en god arbetsmiljö.

NYA SORTERS FÖRETAG

Nya sorters företag är en förekommande lösning i flera projekt. Det handlar ofta om så kallade sociala företag, som ofta organiseras i form av kooperativ (ekonomiska föreningar). Det kan även handla om aktiebolag, ideella föreningar eller någon annan organisationsform, där den affärsmässiga verksamheten används som ett medel för att uppnå samhällsnytta. Sociala företag ses i projekten som ett mer individanpassat och inkluderande sätt att adressera samhällsutmaningar än vad andra företagsformer förmår.

Det anses även vara en företagsform som bättre passar projektens målgrupper, som sällan driver företag. Ett exempel är projektet *Trapphuset Rosengård* som drivs av ABL Konsult, där det arbetsintegrerande sociala företaget Yallatrappan etablerades för att skapa arbetstillfällen för utrikesfödda kvinnor som står långt ifrån

arbetsmarknaden. Inom ramen för företaget bedrivs bland annat en hantverksstudio, konferenscenter, restaurang, catering och städtjänster. Ett annat exempel är projektet *Aktör för välfärd* som drivs av Västerås stift, där St Mary etablerades som ett internt socialt företag inom Lindesbergs församling med café och skaparverkstad för långtidsarbetslösa grupper. Verksamheten sprids nu till fler församlingar genom projektet *MARY – Sammanhang och Egenmakt* som drivs av Luleå stift. Ytterligare ett exempel är projektet *Telge Tillväxt* som drivs av företaget Telge Tillväxt, där nya aktiebolag bildats för att lösa samhällsutmaningar på permanent basis istället för genom tidsbegränsade projekt.

NYA STÖDVERKSAMHETER

Nya stödverksamheter är en annan förekommande lösning i flera projekt. Det omfattar bland annat etablering av nya verksamheter med rådgivning, nätverk och miljöer för utveckling av innovationer och företag. Det omfattar även nya stödverksamheter för skolungdomar, för att förebygga skolavhopp och ofullständiga betyg. Ett exempel är projekten *Social Innovation@Stockholm* och *Socialt entreprenörskap – en väg mot yrkeslivet* som båda drivs av SU Innovation vid Stockholms universitet.

Genom projekten har Center för Socialt Entreprenörskap Sthlm (CSES) etablerats och vidareutvecklats som en inkubator och innovationsmiljö för sociala entreprenörer och sociala innovationer. Ett annat exempel är projektet *Sociala ekonomins organisationer i Utveckling och Lärande (SOUL)* som drivs av Arbetsgivarföreningen KFO, som stärkte den sociala ekonomins stödstrukturer genom kompetensutveckling för anställda i den ideella sektorn. Ytterligare ett exempel är projektet *Helikopter* som drivs av Coompanion Norrbotten, där personal och praktikanter inom kooperativ och arbetsintegrerande sociala företag kompetensutvecklas tillsammans inom hållbart företagande, digital kompetens och affärsutveckling.

Ännu ett exempel är projektet *Mikrofinansiering* som drivs av den ideella föreningen Nätverk för Entreprenörer från Etniska Minoriteter (NEEM), som vidareutvecklat en stödform för finansiering av sociala företag som drivs av kvinnor i invandratäta områden. Ett annat exempel är projektet *Inkubatorn – Kreativa processer för eget företagande* som drivs av Coompanion Skåne, där arbetssökande ungdomar med invandrarbakgrund, stöttats att starta, driva och utveckla egna affärsverksamheter genom egenanställning, vilket på sikt skulle kunna övergå i ett eget företagande.

Ett liknande exempel är projektet *Kaoskompaniet* som drivs av Ronneby kommun, där en lärmiljö etablerats för utveckling, test och synliggörande av unga arbetslösas affärs- och projektidéer. Ett sista exempel är projektet *Plug in* som drivs av Sveriges Kommuner och Landsting, där skolans stödssystem anpassats till ungas förutsättningar och behov av att utvecklas.

NYA DIGITALA LÖSNINGAR

Nya digitala lösningar förekommer i vissa projekt, där digitala system och plattformar utvecklas inom olika välfärdsverksamheter såsom skola, vård och arbetsliv. Ett exempel är projektet *Plug in* som drivs av Sveriges Kommuner och Landsting, där en nationell digital plattform¹⁴⁴ etablerats för att samla och sprida kunskaper och erfarenheter mellan kommuner om hur skolavhopp kan förhindras.

Ett annat exempel är projektet *Delta Blekinge* som drivs av Ronneby kommun, där en digital plattform¹⁴⁵ skapats för att bryta normbundna yrkesval, i samverkan mellan skola och arbetsliv. Ytterligare ett exempel är projektet *Hicube Kompetenta vården* som drivs av Högskolan i Halmstad, där digitala system för "framtidens

¹⁴⁴ www.pluginnovation.se

¹⁴⁵ www.deltablekinge.se

vårdinformationsstöd” utvecklats, samtidigt som vård- och omsorgspersonal kompetensutvecklats inom vårdens digitalisering och hälsoinnovation. Ännu ett exempel är projektet *Black & White* som drivits av Skövde kommun, där en lättläst webbtidning med lokálnyheter producerats för grupper som inte kan tillgodogöra sig nyheter via ordinarie medier. Ett annat exempel är projektet *Stick ut i Malmö* som drivs av Malmö stad, där en mobil-app tagits fram för deltagarnas löpande registrering av hur de upplever att arbeta utomhus, som en del i att skapa mer hälsosamma, innovativa och hållbara arbetsplatser.

NYA LÖSNINGAR GENOM HORISONTELLA PRINCIPER

De horisontella principerna jämställdhet, tillgänglighet, icke-diskriminering och ekologiskt hållbar utveckling används i flera av projekten för att bättre förstå och adressera samhällsutmaningar. Vissa projekt har till exempel försökt vidga normer och förändra begränsande bilder av vad målgruppen är förmögna att åstadkomma i sina liv, bland annat vad gäller normbrytande studieval.

Ett exempel är projektet *Jämbredd* som drivits av Mälardalens högskola, där tio forskningscirkel genomfördes med deltagare från olika kommunala verksamheter och cirkelledare från högskolan, i syfte att granska den egna verksamheten utifrån ett jämställdhets- och mångfaldsperspektiv. Ett annat exempel är projektet *Jämfald i skogen* som drivits av Skogsstyrelsen, där allmänhetens begränsande bild av vem som arbetar i skogen och vad skogsarbete innebär utmanats, för att lättare kunna rekrytera underrepresenterade grupper såsom kvinnor och utrikesfödda.

Ytterligare ett exempel är projektet *Gränsfri* som drivs av den ekonomiska föreningen Equality Development Center West Sweden (EDCS), där utvecklingsfrågor i organisationer och samhälle belyses ur ett jämställdhets- och mångfaldsperspektiv. Ett annat exempel är projektet *Gottsunda Factory* som drivits av Företagarna Uppsala, där projektets insatser anpassats till deltagare med odiagnostiserade funktionsnedsättningar.

Vad gäller ekologiskt hållbar utveckling har projektet *Grön Kraft* som drivits av Hedemora-Garpenbergs församling exempelvis kombinerat grön rehabilitering för personer med psykisk ohälsa eller diagnoser med utveckling av den gröna besöksnäringen, genom upprustning av vandringsleder och framtagandet av informationsskyltar om natur och ekologisk hållbarhet. Ett annat exempel är projektet *ECOudden* som drivs av Kalmar kommun med målet att starta ett arbetsrelaterat eko-socialt företag, där långtidsarbetslösa utrikesfödda kvinnor inspireras och kompetensutvecklas inom ekologisk odling och mattillagning.¹⁴⁶

NYA SAMVERKANSFORMER

Nya samverkansformer är en vanlig lösning i flera projekt. Det handlar om att förbättra samspelet mellan de olika aktörer och verksamheter som är verksamma inom arbetsmarknadsområdet. Det omfattar ofta nyskapande samverkanskonstellationer med aktörer från offentlig, privat och ideell sektor.

Ett exempel är projektet *Back on Track* som drivits av Jamtli – Jämtlands läns museum, där nyskapande samverkansformer har skapats mellan olika myndigheter, skolformer, kulturmiljöer och berörda grupper i syfte att utveckla en modell för hur unga vuxna utan formell gymnasiekompetens kan stimuleras och motiveras till fortsatt kompetensutveckling.

Ett annat exempel är projektet *MARY – Sammanhang och Egenmakt* som drivs av Luleå stift, där en nydanande överenskommelse om samverkan mellan Arbetsförmedlingen och Svenska kyrkan på regional och nationell nivå utgör avstamp för att utveckla och sprida metoden MARY som en väg in på arbetsmarknaden för långtidsarbetslösa. Ytterligare ett exempel är projektet *Gottsunda Factory* som drivits av Företagarna

¹⁴⁶ Mer info om dessa och andra gröna projekt återfinns i Svenska ESF-rådet 2017

Uppsala, som utvecklade en nyskapande samverkanskonstellation mellan privat sektor (Företagarna Uppsala), offentlig sektor (Arbetsförmedlingen) och ideell sektor (Uppsala föreningsråd) för att tillgängliggöra företagsstöd och medborgarservice. Ett annat exempel är projektet *Arenan* som drivits av Luleå kommun, där ett partnerskap skapades med kommunen, näringslivet, ideella och offentliga verksamheter, samt representanter för unga människor, i syfte att minska ungdomsarbetslösheten. I projektet *Etableringscentrum*, som drivits av Haninge kommun, har nyskapande samverkan mellan kommuner och Arbetsförmedling möjliggjort samordning av olika verksamheter för nyanlända i syfte att snabba på deras etablering på arbetsmarknaden, som "en väg in" i befintliga stödstrukturer för målgruppen.

NY TRANSNATIONELL SAMVERKAN

Ny transnationell samverkan förekommer i vissa projekt, som ett sätt att öka projektens innovativitet, samt vidareutveckla och sprida innovationer internationellt. Ett exempel är projektet *Mending the Gap* som drivs av Lunds universitet, som samverkat inom den internationella organisationen European Association of Schools of Social Work (EASSW) för att sprida sin nyskapande utbildning till de 300 skolor som ingår i organisationen. Ett annat exempel är projektet *Dubbelt så bra* som drivits av Coompanion Stockholms län, där transnationell samverkan använts för att utbyta erfarenheter och idéer kring socialt företagande med liknande stödorganisationer i England och Polen.

Projektexempel: Mending the Gap

Projektet *Mending the Gap* som drivs av Socialhögskolan vid Lunds universitet syftar till att underlätta ingången till arbetslivet för människor med en bakgrund av missbruk, kriminalitet, psykisk ohälsa, hemlöshet och/eller funktionsnedsättning.

Genom att låta dessa grupper studera tillsammans med blivande socialarbetare på den poänggivande universitetskursen "Socialt arbete som mobilisering och entreprenörskap", eftersträvas mer jämbördiga relationer mellan mottagare och givare av socialtöd. Den vetenskapliga kunskapen berikas av deltagarnas personliga erfarenheter av utanförskap och marginalisering. Ett handlingsorienterat lärande tillämpas i kursen, där deltagarna utvecklar nya idéer till inkluderande arbetssätt i socialtjänsten. Ambitionen är att simultant förbättra stödmottagarnas livssituation på individnivå, socialarbetarnas bemötande av dem på organisationsnivå, samt socialtjänstens arbetssätt på strukturnivå. Kursen utvecklades i samarbete med det sociala företaget Basta inom ramen för Socialfondens Equal-program och genomfördes första gången 2005. Därefter har drygt 20 kursomgångar genomförts med 450 socionomstudenter och 250 stödmottagare, i samarbete med cirka 40 brukar- och intresseorganisationer. Projektets egen uppföljning visar att många av deltagarna gått vidare till arbete eller studier efter kursen, bland annat som timanställda vid universitetet för undervisning och handledning av studenter. Flera av de idéer som utvecklats under kursen har också förverkligats, till exempel "erfarenhetskonsulter" där personer med egen erfarenhet av social exkludering coachar socialarbetare och bidrar till socialtjänstens verksamhetsutveckling. Internationell spridning är centralt i projektet, vilket sker i samarbete med European Association of Schools of Social Work (EASSW) och det internationella nätverket PowerUs med brukarorganisationer och forskare/lärare inom socialt arbete.

OMNÄMNDA PROJEKT

De projekt som omnämns i detta avsnitt är:

- Aktör för välfärd, Västerås stift
- Arenan, Luleå kommun
- Back on Track, Jamtli – Jämtlands läns museum
- Black & White, Skövde kommun
- Delta Blekinge, Ronneby kommun
- Dubbelt så bra, Coompanion Stockholms län
- ECOudden, Kalmar kommun
- Etableringscentrum, Haninge kommun
- Gottsunda Factory, Företagarna Uppsala
- GPS Halland, Falkenbergs kommun
- Gränsfri, Equality Development Center West Sweden (EDCS)
- Grön Kraft, Hedemora-Garpenbergs församling
- Helikopter, Coompanion Norrbotten
- Hlcube Kompetenta vården, Högskolan i Halmstad
- Inkubatorn – Kreativa processer för eget företagande, Coompanion Skåne
- Jämbredd, Mälardalens högskola
- Jämfald i skogen, Skogsstyrelsen
- Kaoskompaniet, Ronneby kommun
- MARY – Sammanhang och Egenmakt, Luleå stift
- Mending the Gap, Lunds universitet
- Mikrofinansiering, Nätverk för Entreprenörer från Etniska Minoriteter (NEEM)
- Omvänt mentorskap, Kristianstads kommun
- Plug in, Sveriges Kommuner och Landsting
- Social Innovation@Stockholm, SU Innovation
- Sociala ekonomins organisationer i Utveckling och Lärande (SOUL), Arbetsgivarförbundet KFO
- Socialt entreprenörskap – en väg mot yrkeslivet, SU Innovation
- Stick ut i Malmö, Malmö stad
- Telge Tillväxt, Telge Tillväxt
- Trapphuset Rosengård, ABL Konsult
- Universell utformning, Akademikerförbundet SSR

Social förändring

I detta avsnitt presenteras den sociala förändring som projekten eftersträvar för människor, organisationer och samhälle. För vissa projekt finns uppgifter om uppnådda resultat, medan andra främst har beskrivit sina förväntade resultat. Med avstamp i de nivåer av social förändring som identifierades i forskningsöversikten presenteras projektens eftersträvarade resultat på individnivå, organisationsnivå och samhällsnivå nedan.

INDIVIDNIVÅ

Projektens resultat på individnivå handlar exempelvis om att deltagande målgrupper genomgått kompetensutveckling, kommit i studier eller arbete, minskat sina avhopp från utbildning eller stärkt sin självkänsla. Ett exempel är projektet *Gottsunda Factory* som drivits av Företagarna Uppsala, som resulterade i att 76 procent av deltagarna kommit i jobb eller gått vidare till studier, samt att 54 nya företag startats.

Ett annat exempel är projektet *Kaoskompaniet* som drivs av Ronneby kommun, där deltagarna kompetensutvecklats inom projektledning och själva fått driva praktiska projekt. Ytterligare ett exempel är projektet *Hassela Empowerment* som drivs av den ideella föreningen Hassela Helpline, där unga som står långt ifrån arbetsmarknaden stöttas att komma i arbete eller börja studera genom att självständigt få genomföra praktiska insatser efter att ha genomgått en förberedande utbildning inom ledarskap, bemötande och specifika kompetensområden.

ORGANISATIONSNIVÅ

Projektens resultat på organisationsnivå handlar exempelvis om utveckling av nya verksamheter eller vidareutveckling av befintliga verksamheter genom nya arbetssätt, rutiner, organisationssätt och samverkansformer.

Ett exempel är projektet *Stick ut i Malmö* som drivs av Malmö stad, där mer hälsosamma, innovativa och hållbara arbetsplatser skapats genom en kombination av kompetensutveckling för medarbetare och utveckling/test av nya lösningar för arbetets rumsliga förläggning (t.ex. utomhuskontor).

Ett annat exempel är projektet *Hicube Kompetenta vården* som drivits av Högskolan i Halmstad, där första delen av projektnamnet – *HI* – står för hälsoinnovation och andra delen – *cube* – syftar på att arbeta med innovation ur flera olika perspektiv. I projektet har kompetensutveckling genomförts med mellanchefer, anställda och brukare för att möjliggöra utveckling och användning av innovationer inom vård och omsorg.

Ytterligare ett exempel är projektet *Back on Track* som drivits av Jamtli – Jämtlands läns museum, där nyskapande samverkansformer har skapats mellan olika myndigheter, skolformer, kulturmiljöer och berörda grupper i syfte att utveckla en modell för hur unga vuxna utan formell gymnasiekompetens kan stimuleras och motiveras till fortsatt kompetensutveckling. Ett annat exempel är projektet *MARY – Sammanhang och Egenmakt* som drivs av Luleå stift, där en nydanande överenskommelse om samverkan mellan Arbetsförmedlingen och Svenska kyrkan på regional och nationell nivå utgör avstamp för att utveckla och sprida metoden MARY som en väg in på arbetsmarknaden för långtidsarbetslösa.

Ytterligare ett exempel är projektet *Innovationssystem drop-outs* som drivits av Jämtlands Gymnasieförbund, där befintliga stödsystem inom näringsliv, universitet, ideell sektor och gymnasieskolan samordnas på ett nyskapande sätt för att förebygga skolavhopp eller ofullständiga betyg bland ungdomar.

SAMHÄLLSNIVÅ

Projektens resultat på samhällsnivå handlar om att förändra de system och regelverk som förhindrar social inkludering på arbetsmarknaden. Det omfattar bland annat kunskapsspridning och opinionsbildning gentemot myndigheter och politiker för att förbättra villkoren på arbetsmarknaden för särskilt utsatta grupper. Det omfattar även införlivandet av projektens utvecklade lösningar i kommuners eller andra organisationers ordinarie verksamheter.

Dessutom omfattas skapandet av pärlbandsprojekt, där insatser och resultat stegvis vidareutvecklas för ökad samhällseffekt. Ett exempel är projektet *Telge Tillväxt* som drivits av företaget Telge Tillväxt, där kommunen, Arbetsförmedlingen och ett antal storföretag utvecklat en modell där permanenta bolag bildas för att lösa samhällsutmaningar istället för tidsbegränsade projekt.

Ett annat exempel är projektet *Mending the Gap* som drivs av Lunds universitet, där pärlbandsprojekt skapats för att vidareutveckla och sprida ett unikt kurskoncept som involverar marginaliserade och diskriminerade grupper av brukare i Socialhögskolans utbildningar, med sikte på att tillvarata deras erfarenheter i utbildningen och samtidigt öka deras övergång till arbete eller studier. Ytterligare ett exempel är projektet *Plug in* som drivits av Sveriges Kommuner och Landsting, där flera av de kommuner som deltagit i projektet delvis eller helt implementerat de metodverktyderna som projektet utvecklat som arbets sätt för att förebygga skolavhopp.

Projektexempel: Gottsunda Factory

Projektet *Gottsunda Factory* som drivits av Företagarna Uppsala syftade till att motverka utanförskap och stärka utvecklingen av stadsdelen Gottsunda i Uppsala. Stuprörsorganiseringen av arbetsmarknadens stödsystem och begränsade kontakter mellan arbetssökande och näringslivet ansågs försvåra insteget på arbetsmarknaden för Gottsundas invånare.

Därför skapades en ny samarbetsmodell – Ideellt, Privat, Offentligt Partnerskap (IPOP) – som på ett innovativt sätt skulle kombinera den offentliga sektorns tillförlitlighet med näringslivets effektivitet och civilsamhällets engagemang. Genom samlokalisering skapades en samlad väg in på arbetsmarknaden för projektets målgrupper, där individens behov sattes i centrum, snarare än samhällets etablerade strukturer. I projektet skapades skräddarsydda lärmiljöer på arbetsplatser, utifrån deltagarnas specifika förutsättningar och intressen. Dessutom arrangerades mötesforum för att knyta nya kontakter mellan deltagare, arbetsgivare och yrkesverksamma.

Så kallade idémedjor genomfördes också, där deltagarnas idéer till självförsörjning förfinades och förverkligades med hjälp av bland annat coaching, träningsuppdrag och kontaktnätverk. Idémedjorna gav även upphov till idéer om nytänkande samhällsutveckling, som lett till vissa praktiska åtgärder i stadsdelen och till etableringen av tre nya ideella föreningar.

Av projektets totalt 300 deltagare har 173 fått ett arbete, 54 startat företag och 31 börjat studera, samt att flera fått praktikplatser. Ledtiden för övergång från bidrag till självförsörjning förkortades dessutom med 75 procent genom projektet. Ambitionen att skapa ett permanent jobb- och entreprenörscenter har emellertid inte förverkligats, bland annat eftersom lokala chefers engagemang inte var tillräckligt för att förändra etablerade samhällsstrukturer, vilket bedöms kräva aktiv styrning från regering och generaldirektörer.

OMNÄMNDA PROJEKT

De projekt som omnämns i detta avsnitt är:

- Back on Track, Jamtli – Jämtlands läns museum
- Gottsunda Factory, Företagarna Uppsala
- Hassela Empowerment, Hassela Helpline
- Hlucube Kompetenta vården, Högskolan i Halmstad
- Innovationssystem drop-outs, Jämtlands Gymnasieförbund
- Kaoskompaniet, Ronneby kommun
- MARY – Sammanhang och Egenmakt, Luleå stift
- Mending the Gap, Lunds universitet
- Plug in, Sveriges Kommuner och Landsting
- Stick ut i Malmö, Malmö stad
- Telge Tillväxt, Telge Tillväxt

Sammanfattning projektinventering

I detta avsnitt har resultaten från inventeringen av socialfondsfinansierade projekt presenterats. Resultaten omfattar de 200 projekt som enligt sina projektsammanfattningar i ESF-rådets projektbank uttalat fokuserar på innovation eller synonyma begrepp. Med avstamp i de centrala element i social innovation som identifierades i forskningsöversikten indelas resultaten i tre avsnitt: samhällsutmaningar, sociala lösningar och social förändring.

De samhällsutmaningar som projekten anser behöver lösas på nyskapande sätt omfattar en rad olika arbetsmarknadsrelaterade områden, varav de vanligaste är integration, hälsa och rehabilitering, kompetensförsörjning, ungas arbetslöshet och skolavhopp, begränsande normer, samt delaktighet och empowerment. Flera projekt utmanar samhällets etablerade beskrivningar och förståelser av dessa samhällsutmaningar genom att öppna upp för en större mångfald av perspektiv på hur dessa kan identifieras och adresseras. Genom att uppmärksamma och framföra perspektiv från de grupper som direkt berörs av en viss samhällsutmaning, ger projekten en mer mångfacetterad bild av utvecklingsbehoven på arbetsmarknaden och möjliga vägar till förändring. De horisontella principerna jämställdhet, tillgänglighet och icke-diskriminering används i flera projekt som ett sätt att bättre förstå och adressera aktuella samhällsutmaningar.

De sociala lösningar som projekten avser utveckla och tillämpa för att möta samhällsutmaningarna omfattar bland annat nya metoder för att involvera de grupper som berörs av den adresserade samhällsutmaningen. Det omfattar även nya strategier för att förändra de samhälleliga system som påverkar enskilda individers möjligheter i arbetslivet. Nya sorters företag är en annan återkommande lösning, ofta i form av så kallade sociala företag där den affärsmässiga verksamheten används som ett medel för att uppnå samhällsnytta. Nya stödverksamheter är ytterligare en lösning, med rådgivning, nätverk och miljöer för utveckling av innovationer och företag, samt insatser för att förebygga skolavhopp och ofullständiga betyg bland ungdomar. Nya digitala lösningar i form av digitala system och plattformar inom olika skola, vård, arbetsliv och andra välfärdsverksamheter är en annan förekommande lösning. De horisontella principerna har utgjort avstamp för lösningar i vissa projekt för att vidga normer och förändra begränsande bilder av vad målgruppen är förmögna

att åstadkomma i sina liv. Nya samverkansformer är en annan vanlig lösning i projekten, där aktörer från offentlig, privat och ideell sektor samlas i nyskapande samverkanskonstellationer och där samspelet mellan de olika aktörer och verksamheter som är verksamma inom arbetsmarknadsområdet förbättras. Ny transnationell samverkan förekommer i vissa projekt, som ett sätt att vidareutveckla och sprida innovationer.

Den sociala förändring som projekten eftersträvar omfattar individnivå, organisationsnivå och samhällsnivå. Projektens resultat på individnivå handlar bland annat om att deltagande målgrupper genomgått kompetensutveckling, kommit i studier eller arbete, minskat sina avhopp från utbildning eller stärkt sin självkänsla. Projektens resultat på organisationsnivå omfattar exempelvis utveckling av nya verksamheter eller vidareutveckling av befintliga verksamheter genom nya arbetssätt, rutiner, organisationsätt och samverkansformer. Projektens resultat på samhällsnivå inbegriper bland annat att införliva projektens utvecklade lösningar i kommuners eller andra organisationers ordinarie verksamheter, samt kunskapsspridning och opinionsbildning gentemot myndigheter och politiker för att förbättra villkoren på arbetsmarknaden för särskilt utsatta grupper.

Lärdomar från projekt och forskning

I detta avsnitt presenteras de huvudsakliga lärdomarna om social innovation i Europeiska socialfonden, med avstamp i resultaten från projektinventeringen och forskningsöversikten. Lärdomarna är indelade i två avsnitt – social innovativitet och social innovationsprocess – som i sammanställningen framträtt som centrala dimensioner för att förstå och främja social innovation i Socialfondens sammanhang. Social innovativitet avser på vilket sätt som projekten är nyskapande i sin strävan efter social förändring. Social innovationsprocess avser hur den sociala förändringen eftersträvas genom olika faser av behovsidentifiering, inkludering, samverkan, utformning, implementering.

Social innovativitet

Resultaten från projektinventeringen och forskningsöversikten visar att social innovation i Socialfonden handlar om utveckling, test, implementering och spridning av nyskapande lösningar för social inkludering på arbetsmarknaden. Det omfattar nya metoder, verksamheter, organiseringsätt, samarbeten m.m. för kompetensutveckling, sysselsättningsåtgärder och integrationsinsatser inom programområde 1 (kompetensförsörjning) och programområde 2 (ökade övergångar till arbete). Det handlar dels om arbetsplatsinnovation – det vill säga innovativ inkludering på arbetsplatser och i organisationer – dels om arbetsmarknadsinnovation – det vill säga innovativ inkludering på arbetsmarknaden i stort. Social innovation förekommer både i projekt som uttalat använder begreppet och i projekt som agerar innovativt men inte benämner det så. Genom att ge en inblick i hur begreppet används i identifierade projekt och publikationer gör sammanställningen det möjligt att identifiera och främja social innovativitet i alla sorters socialfondsfinansierade projekt. Sammanställningen visar att de projekt som är socialt innovativa har potential att bidra till förbättrad välfärd, livskvalitet, relationer och egenmakt, särskilt för de grupper av människor som har en ekonomiskt och socialt utsatt livssituation, t.ex. arbetslösa, låginkomsttagare, utrikesfödda och unga.

Social innovativitet kan urskiljas dels i de mål och resultat som projekten eftersträvar (t.ex. förbättrad inkludering av vissa målgrupper eller inom vissa delar av arbetslivet), dels i de processer som projekten driver för att nå dessa mål (t.ex. nya arbetssätt, organiseringsätt eller samverkansformer). Graden av innovativitet

kan bedömas utifrån den traditionella innovationsforskningens indelning i det som är nytt för världen, nytt i det specifika sammanhanget eller nytt som kombination. Projektens processer, mål och resultat är ofta innovativa i sina specifika sammanhang – det vill säga att de är nya för en viss målgrupp, på en viss plats, i en viss organisation och/eller inom ett visst verksamhetsområde. Det finns emellertid en spänning mellan så kallade reprisprojekt, där samma sorts insatser upprepas utan synbar progress, och pärlbandsprojekt, där tidigare insatser stegvis vidareutvecklas för långsiktig förändring. Eftersom sociala innovationsprocesser ofta präglas av det lokala sammanhanget – där insatserna anpassas till specifika målgrupper, organisationer eller politiska ramverk – är många socialfondsfinansierade insatser samtidigt nya för världen. Den universella nyttan begränsas dock av svårigheten att sprida och anpassa lösningarna till andra lokala sammanhang. Projektinventeringen visar att nyskapande kombinationer är vanligt i projekten, där olika målgrupper, aktörer och lösningar kopplas samman på nya sätt.

Frågan är hur pass socialt innovativa som socialfondsfinansierade projekt kan vara, utifrån det handlingsutrymme som ges av Socialfondens projektformat och regelverk. Forskningsöversikten visar att innovativitet främst premieras vid formulering och handläggning av projektansökningar. När projekten sedan genomförs prioriteras ofta en rationell och administrativ projektlogik istället, som tenderar att konkurrera ut innovativiteten. När lösningarna därefter ska implementeras och förvaltas i ordinarie verksamheter visar de sig ofta vara alltför innovativa för att passa in i etablerade organiserings- och arbetssätt. De projekt som lyckats omvandla sina innovativa ambitioner och arbetssätt till reell förändring för människor och samhälle har ofta skapat allianser mellan berörda aktörer, som gemensamt tagit ett aktivt ansvar för att införliva lösningarna i sina respektive verksamheter. Etableringen av nya organisationer, t.ex. sociala företag, har också möjliggjort lösningarnas fortlevnad. Pärlbandsprojekt är ytterligare en framgångsrik strategi för fortlevnad, åtminstone under en viss tid.

I vissa projekt används transnationellt samarbete på ett sätt som bidrar till den sociala innovativiteten. I samarbetet utbyts erfarenheter, idéer och lösningar mellan socialfondsfinansierade projekt i olika EU-länder. En utmaning är att välfärdssystemen och arbetsmarknadspolitiken skiljer sig åt mellan olika länder, vilket påverkar hur olika lösningar kan utvecklas, implementeras och spridas. Även de horisontella principerna jämställdhet, tillgänglighet, icke-diskriminering och ekologiskt hållbar utveckling används i flera projekt som ett sätt att öka den sociala innovativiteten. Dels används principerna som avstamp för att formulera innovativa mål för projekten, dels som ett verktyg för innovativ identifiering av behov och dels för innovativ involvering av särskilt utsatta grupper, såsom utrikesfödda kvinnor, funktionsnedsatta personer eller skolavhoppade ungdomar.

Social innovationsprocess

Vad gäller hur den sociala förändringen eftersträvas i Socialfondens innovationsprocesser, identifierar sammanställningen sex huvudsakliga faser. Socialfondens etablerade strukturer för ansökan och genomförande gör att dessa faser ofta förekommer i nedanstående ordningsföljd, men kan även förekomma i annan ordning och återkomma flera gånger i samma process.

- Identifiering och förståelse av samhällsutmaningar utifrån en mångfald av perspektiv
- Involvering av berörda målgrupper för att förstå och adressera utmaningarna
- Samverkan mellan aktörer, sektorer och länder för att adressera utmaningarnas komplexitet
- Utformning och test av lösningar för att adressera utmaningarna
- Implementering av lösningar i nya eller befintliga verksamheter
- Skapande av social förändring för människor, organisationer och samhälle

I den första fasen – identifiering och förståelse av samhällsutmaningar – fokuserar projektens sociala innovationsprocesser främst på integration, hälsa och rehabilitering, kompetensförsörjning, ungas arbetslöshet och skolavhopp, begränsande normer, samt delaktighet och empowerment. Genom att uppmärksamma och framföra perspektiv från de grupper som direkt berörs av en viss samhällsutmaning öppnar projekten upp för en större mångfald av perspektiv på hur arbetslivets utmaningar kan identifieras och adresseras. På så sätt identifierar projekten gläntor i mellanrummen mellan samhällets befintliga verksamheter, där socialt innovativa lösningar kan möta ouppfyllda behov, särskilt hos målgrupper som har en ekonomiskt och socialt utsatt livssituation.

I den andra fasen – involvering av berörda målgrupper – fokuserar projektens sociala innovationsprocesser på att identifiera, nå ut till och aktivera de människor som berörs av den aktuella samhällsutmaningen. Eftersom samhällets befintliga verksamheter inte förmått inkludera dessa i arbetslivet, krävs det innovativa angreppssätt för att förstå målgruppens utmaningar och tillvarata dess möjligheter. Involveringen ses som en förutsättning för att kunna utveckla lösningar som verkligen uppfyller målgruppens reella behov och öka deras egenmakt (empowerment) att påverka samhället och sina egna liv. Samtidigt är involveringen ofta ojämnt fördelad mellan innovationsprocessens olika faser, med högre involvering i de avslutande faserna av test och implementering än i de inledande faserna av idégenerering och lösningsutformning.

I den tredje fasen – samverkan mellan aktörer, sektorer och länder – fokuserar projektens sociala innovationsprocesser på att etablera nyskapande konstellationer med de organisationer inom olika samhällssektorer som har ett gemensamt intresse av ökad inkludering och kompetensutveckling i arbetslivet. Det bygger på insikten att en enskild aktör inte förmår lösa komplexa samhällsutmaningar på egen hand, utan att det behövs nya gemensamma strukturer för långsiktig förändring. Genom att överbrygga arbetsmarknadspolitikens olika insatser och instanser, kan samverkan bidra till att överblicka och samordna den mångfald av aktörer och aktiviteter utifrån den enskilda individens specifika situation och behov. Transnationell samverkan används i vissa fall för att vidareutveckla och sprida innovativa lösningar genom erfarenhetsutbyte med aktörer i andra länder.

I den fjärde och femte fasen – utformning, test och implementering av lösningar – fokuserar projektens sociala innovationsprocesser på att utveckla nya metoder för involvering av berörda grupper, nya strategier för att förändra de samhälleliga system som påverkar enskilda individers möjligheter i arbetslivet, nya sorters verksamheter och företag där den affärsmässiga verksamheten ofta används som ett medel för att uppnå samhällsnytta, nya stödverksamheter med rådgivning, nätverk och miljöer för utveckling av innovationer och företag, samt insatser för att förebygga skolavhopp och ofullständiga betyg bland ungdomar, nya digitala lösningar inom olika skola, vård, arbetsliv och andra välfärdsverksamheter, nya samverkansformer som samlar aktörer från offentlig, privat och ideell sektor, samt ny transnationell samverkan för att vidareutveckla och sprida innovationer. I vissa projekt har de horisontella principerna utgjort avstamp för lösningar, för att vidga normer och förändra begränsande bilder av vad målgruppen är förmögna att åstadkomma i sina liv. Implementering av de utvecklade lösningarna sker antingen genom integrering i ordinarie verksamheter eller etablering av nya verksamheter, exempelvis sociala företag.

I den sjätte fasen – skapande av social förändring för människor, organisationer och samhälle – fokuserar projektens sociala innovationsprocesser på att skapa en ingång till arbete, utbildning eller kompetensutveckling för enskilda människor, skapa nya arbetssätt och samverkanskonstellationer för social inkludering inom och mellan organisationer, samt skapa nya samhällssystem för en inkluderande arbetsmarknad. Ofta kombineras förändring på individuell, organisatorisk och samhällelig nivå på ett innovativt sätt i projekten, utifrån insikten att social förändring kräver både en ökad handlingsförmåga (agency) för enskilda människor och strukturell förändring i organisationer och samhälle. I

forskningsöversikten konstateras emellertid att socialfondsfinansierade projekt sällan utmanar de existerande samhällssystemen i grunden, på grund av arbetsmarknadspolitikens och projektformens givna ramar. Detta aktualiserar den fråga som ställs i ESF-rådets jubileumsskrift rörande balansen mellan Socialfondens funktion som en förlängning av statens ordinarie arbetsmarknadspolitik, å ena sidan, och möjliggörare av gräsrotsdrivna, socialpolitiska experiment för att lösa samhällsutmaningar, å andra sidan.

Sammanfattning lärdomar

I detta avsnitt har de huvudsakliga lärdomarna om social innovation i Europeiska socialfonden presenterats, med avstamp i resultaten från projektinventeringen och forskningsöversikten. Lärdomarna omfattar två dimensioner som i sammanställningen framträtt som centrala för att förstå och främja social innovation i Socialfondens sammanhang: social innovativitet och social innovationsprocess. Social innovativitet avser på vilket sätt som projekten är nyskapande i sin strävan efter social förändring. Social innovationsprocess avser hur den sociala förändringen eftersträvas genom olika faser av behovsidentifiering, utformning, test, implementering och spridning.

Sammanställningen visar att social innovation i Socialfonden handlar om utveckling och förverkligande av nyskapande metoder, verksamheter, organiseringsätt, samarbeten m.m. för social inkludering på arbetsplatser och arbetsmarknad. Social innovativitet kan urskiljas dels i de mål och resultat som projekten eftersträvar (t.ex. förbättrad inkludering av vissa målgrupper eller inom vissa delar av arbetslivet), dels i de processer som projekten driver för att nå dessa mål (t.ex. nya arbetssätt, organiseringsätt eller samverkansformer). Projektens processer, mål och resultat är ofta innovativa i sina specifika sammanhang – det vill säga att de är nya för en viss målgrupp, på en viss plats, i en viss organisation och/eller inom ett visst verksamhetsområde. De projekt som lyckats upprätthålla innovativiteten från start till mål omfattar ofta strategiska allianser mellan berörda aktörer, som tar ett aktivt ansvar för praktisk implementering. Andra framgångsrika strategier är etableringen av nya, separata organisationer, t.ex. sociala företag, där de nya verksamheterna långsiktigt kan bedrivas, respektive pärlbandsprojekt, där insatser och resultat vidareutvecklas över tid.

I sammanställningen identifieras sex huvudsakliga faser i Socialfondens innovationsprocesser, som kan förekomma i nämnd eller annan ordning. Den första fasen omfattar identifiering och förståelse av samhällsutmaningar utifrån en mångfald av perspektiv. Där identifierar projekten gläntor i mellanrummen mellan samhällets befintliga verksamheter, där socialt innovativa lösningar kan möta ouppfyllda behov.

Den andra fasen är involvering av berörda målgrupper för att förstå och adressera utmaningarna. Involveringen ses som en förutsättning för att kunna utveckla lösningar som verkligen uppfyller målgruppens reella behov och öka deras egenmakt (empowerment) att påverka samhället och sina egna liv. Den tredje fasen omfattar samverkan mellan aktörer, sektorer och länder för att adressera utmaningarnas komplexitet. På så sätt kan arbetsmarknadspolitikens olika insatser och instanser överblickas och samordnas utifrån den enskilda individens specifika situation och behov. Den fjärde och femte fasen inbegriper utformning, test och implementering av lösningar inom ramen för nya eller befintliga verksamheter.

Den sjätte fasen utgörs av skapandet av social förändring för människor, organisationer och samhälle. Där kombineras ofta förändring på olika nivåer på ett innovativt sätt, utifrån insikten att social förändring kräver både en ökad handlingsförmåga (agency) för enskilda människor och strukturell förändring i organisationer och samhälle.

Rekommendationer

Utifrån sammanställningens lärdomar rekommenderas Svenska ESF-rådet att:

- Konkretisera hur social innovation ska främjas inom alla delar av Socialfondens tillämpningsområden och geografiska nivåer, exempelvis genom:
 - Kriterier för social innovativitet i instruktioner och mallar för projektansökningar och projektrapportering¹⁴⁷
 - Specifika utlysningar om social innovation¹⁴⁸
 - Nya projektformat för test av sociala innovationer
 - Kompetensutveckling inom social innovation för Socialfondens handläggare

- Skapa en arena för lärande och samverkan om social innovation i Socialfonden, exempelvis genom:
 - Webb sida om social innovation på Socialfondens webbplats, med information och inspiration såsom:
 - Vad social innovation betyder och bidrar med i Socialfonden
 - Beskrivning av kriterier för social innovativitet i projekt
 - Exempel på social innovation från tidigare projekt
 - Länkar till forskning och annan kunskap

 - Erfarenhetsutbyten om social innovation mellan projektägare, projektparter, målgrupper, handläggare, utvärderare m.fl. vid särskilda konferenser, nätverk m.m.

¹⁴⁷ Inspiration kan hämtas från publikationen ESF Agency Flanders 2015

¹⁴⁸ Inspiration kan hämtas från publikationerna European Commission 2018 och ESF Agency Flanders 2015

Referenser

Forskningspublikationer om innovation i ESF

- Ahmed, N., Reynolds, S., Stanley, I., Gulyurtlu, S., Gabriel, M. (2017). *How is EU employment policy driving social innovation?*. D5.6: Annual State of the Union Report –Part 2. Social Innovation Community.
- Albinsson, G. (2013). *Utvecklingsinriktat lärande inom ESF-projektet Klara Livet*. Följeutvärderingsrapport. Blekinge: Blekinge Institute of Technology.
- Anheier, H. K., Krlev, G., Preuss, S., Mildemberger, G., Einarsson, T., Flening, E. (2015). *Social Innovation in Policy. EU and Country Level Profiles and Policy Perspectives*. Deliverable 2.2 of the project Impact of the Third Sector as Social Innovation (ITSSOIN). Brussels: European Commission.
- Berglund, K-E., Lindberg, M., Nahfeldt, C. (2016). Social innovation now and then in the Church of Sweden. *Diaconia – Journal for the Study of Christian Social Practice*. 7(2): 125–141.
- Björk F. (2014). *Att göra social förändring – en bok om Sofielund Agency*. Malmö: IRUC och Folkbildningsföreningen.
- Cattacin, S. and Zimmer, A. (2016). Urban Governance and Social Innovations. I Brandsen, T., Cattacin, S., Evers, A., Zimmer, A. (red.). *Social innovations in the urban context*. New York: Springer.
- Copus, A., Perjo, L., Berlina, A., Jungsberg, L. Randall, L. and Sigurjónsdóttir, H. (2017). *Social innovation in local development: Lessons from the Nordic countries and Scotland*. Nordregio Working Paper 2017:2. Stockholm: Nordregio.
- Denvall, V. & Wright Nielsen, T. (2006). *Innovationsparadoxen – en studie av två försök att med nyskapande insatser lösa sociala problem*. Växjö: Växjö universitet.
- Edmiston, D. 2015. *EU Public Policy, Social Innovation and Marginalisation: Reconciling Ambitions with Policy Instruments*. CRESSI Working Paper Series No. 18/2015. Oxford: University of Oxford.
- Eriksson, M., Einarsson, T., & Wijkström, F. (2014). *Report on the European social innovation policy framework in light of third sector and civil society actors*. Deliverable 1.2 of the project Impact of the Third Sector as Social Innovation (ITSSOIN). Brussels: European Commission.
- Ewert, B. & Evers, A. (2016). Berlin: Kreuzberg Acts—Entrepreneurship in the District. I Brandsen, T., Cattacin, S., Evers, A., Zimmer, A. (red.). *Social innovations in the urban context*. New York: Springer.
- Fred, M. (2018). *Projectification. The Trojan horse of local government*. Doktorsavhandling. Lunds universitet.
- Howaldt, J., Kaletka, C., Schröder, A., Zirngiebl, M. (2018). *Atlas of Social Innovation – New Practices for a Better Future*. Dortmund: Sozialforschungsstelle, TU Dortmund University.
- Klemke-Pitek, M. (2013). Innovative projects – initiation and implementation concept of innovative solutions in the scope of knowledge management to the practice of Polish enterprises. *Studies & Proceedings Polish Association for Knowledge Management*. 63: 25-34.
- Lindberg, M. (2018). Relating inclusiveness and innovativeness in inclusive innovation. *International Journal of Innovation and Regional Development*. 8(2): 103-119.
- Lindberg, M. & Nahfeldt, C. (kommande). Idealistic incentives in NGO innovativeness: bridging theoretical gaps. *Prometheus – Critical Studies in Innovation*.

Lindberg, M. & Nahnfeldt, C. (2017). *Idéburen innovation – nyskapande lösningar på organisatoriska och samhälleliga behov*. Stockholm: Idealistas.

Nordisk ministerråd (2014). *Socialt entreprenörskap og sosial innovasjon. Kartlegging av innsatser for sosialt entreprenørskap og sosial innovasjon i Norden*. Köpenhamn: Nordisk ministerråd.

Pelucha, M., Kourilova, J., Kveton, V. (2017). Barriers of Social Entrepreneurship Development – A Case Study of the Czech Republic. *Journal of Social Entrepreneurship*. 8(2): 129-148.

Pop, D. & Stanus, C. (red.) (2015). *The Governance of Educational Welfare Markets. A Comparative Analysis of the European Social Fund in Five Countries*. Bern: Peter Lang.

Radin, B. A. & Fung Lam, W. (2015). Micro and macro approaches to social innovation: mapping the approaches of significant funders and advocates – comparative experience in East Asia, Europe and the United States. *Asia Pacific Journal of Public Administration*. 37(3): 161-181.

Rentsch, C. (2016). Everybody on Board? Opportunity Structures for Social Innovations in Münster. I Brandsen, T., Cattacin, S., Evers, A., Zimmer, A. (red.). *Social innovations in the urban context*. New York: Springer.

Ritsilä, J. & Haukka, J. (2005). *Innovation activity in the ESF projects of Central Finland, Päijät-Häme, and Satakunta*. Third intermediate report of the ALUEOSAAJA project. Helsingfors: Ministry of Education.

Sabato, S., Vanhercke, B., Verschraegen, G. (2017). Connecting entrepreneurship with policy experimentation? The EU framework for social innovation. *Innovation: The European Journal of Social Science Research*. 30(2): 147-167.

Scarlato, M. (2012). Social Enterprise and Development Policy: Evidence from Italy. *Journal of Social Entrepreneurship*. 3(1): 24-49.

Segnestam Larsson, O., Nordfeldt, M., Carrigan, A. (2016). Inertia, Clearings, and Innovations in Malmö. I Brandsen, T., Cattacin, S., Evers, A., Zimmer, A. (red.) *Social innovations in the urban context*. New York: Springer.

Siemieńska, R., Domaradzka, A., Matysiak, I. (2016). Warsaw: Paving New Ways for Participation of Mothers, Fathers, and Children in Local Public and Social Life—The MaMa Foundation. I Brandsen, T., Cattacin, S., Evers, A., Zimmer, A. (red.). *Social innovations in the urban context*. New York: Springer.

SIMPACT (2017). *Boosting the Impact of Social Innovation in Europe through Economic Underpinnings*. Final project report. IAT – Institute for Work and Technology. Gelsenkirchen: Westphalian University.

Stigendal M. (2017). *Samverkan för att lösa problemet med innanförskapet*. Malmö: Malmö högskola.

Stratigaki, M. (2014). *Gender equality – the key to a sustainable, smart and inclusive society. Thematic report – poverty and gender in the ESF*. The European Community of Practice on Gender Mainstreaming (GenderCoP).

Sävenstrand, A., Svensson, L., Holmström, P., Forssell, R., Fred, M. (2012). *Pärlbandsprojekt. Projekt som verktyg i en långsiktig utvecklingsstrategi*. Örebro: APEL Forskning och utveckling.

Tarnawska, K. & Ćwiklicki, M. (2012). Evaluation of the European Social Fund as a Measure to Support Social Innovation in the Public Sector. *Economics and Management*. 17 (1): 237-243.

TEPSIE (2014). *Growing the field of social innovation in Europe*. A deliverable of the project The theoretical, empirical and policy foundations for building social innovation in Europe (TEPSIE), European Commission – 7th Framework Programme. Brussels: European Commission.

van Gerven, M., Vanhercke, B., Gürocak, S. (2014). Policy learning, aid conditionality or domestic politics? The Europeanization of Dutch and Spanish activation policies through the European Social Fund. *Journal of European Public Policy*. 21(4): 509-527.

Verschraegen, G., Vanhercke, B., Verpoorten, R. (2011). The European Social Fund and domestic activation policies: Europeanization mechanisms. *Journal of European Social Policy*. 21(1): 55–72.

von Jacobi, N., Edmiston, D., Ziegler, R. (2017). Tackling Marginalisation through Social Innovation? Examining the EU Social Innovation Policy Agenda from a Capabilities Perspective. *Journal of Human Development and Capabilities*. 18:2, 148-162.

Övriga publikationer

Bergkvist, T. (2013). *Lärande utvärdering av ESF-projekt*. Stockholm: Center för socialt entreprenörskap Sthlm (CSES).

Dickinson, P. & Lloyd, R. (2012). *Evaluation of the European Social Fund Innovation, Transnational and Mainstreaming projects*. A report of research carried out by ICF GHK. Sheffield: Department for Work and Pensions.

Edling, J. (2017). *Den svenska arbetsmarknaden under tre decennier. Med utblick mot 2050*. Stockholm: Svenska ESF-rådet.

Eriksson, J. (2014). *På väg: Slutrapport följeforskning*. Helsingborg: Framtidsutbildning.

ESF Agency Flanders (2015). *Toolkit for supporting social innovation with the European Social and Investment Funds. Guiding the reflection on and implementation of social innovation support measures by ESIF programme managers*.

Eurocities (2018). *Boosting employment and social inclusion in EU cities. Lessons learned from cities experiences with the European Social Fund in 2014-2017*. Technical report – Preliminary findings.

European Commission (2018). *The ESF support to Social Innovation. Final Report*. Brussels: European Commission.

European Commission (2010a). *Europe 2020 – A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth*. Brussels: European Commission.

European Commission (2010b). *Europe 2020 Flagship Initiative Innovation Union*. Brussels: European Commission.

European Commission (2003). *Innovation through the European Social Fund*. Brussels: European Commission.

European Communities (2004). *Innovation through the European Social Fund*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

Europeiska socialfonden (2014). *Nationellt socialfondsprogram för investering för tillväxt och sysselsättning 2014-2020*.

Europeiska Unionen (2013). *Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1304/2013*. Europeiska unionens officiella tidning 20.12.2013.

Gawell, M. (2011a). *Entreprenörskap och företagande i projekt finansierade av Europeiska socialfonden*. Rapport från en kartläggning av projekt som beviljats medel 2008–2009. Stockholm: Tillväxtverket.

Gawell, M. (2011b). *Inte vilket entreprenörskap och företagande som helst. En fältstudie av 7 projekt med finansiering från den Europeiska socialfonden*. Rapport från en kartläggning av projekt som beviljats medel 2008–2009. Stockholm: Tillväxtverket.

Lofter, B. (2012). *Följeforskningsrapport SOUL-projektet*. Göteborg: Swedegroup International Consultants.

Mrozek, T. (2011). *Time for innovation. Review of the selected innovative and transnational cooperation projects of the Human Capital Operational Programme*. Warsaw: Krajowa Instytucja Wspomagająca, Centrum Projektów Europejskich.

Regeringskansliet (2018). *Regeringens strategi för sociala företag – ett hållbart samhälle genom socialt företagande och social innovation*. Stockholm: Näringsdepartementet.

Regeringskansliet (2014). *En nationell strategi för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2014–2020*. Stockholm: Näringsdepartementet.

Regeringskansliet (2012). *Den nationella innovationsstrategin*. Stockholm: Näringsdepartementet.

Regeringskansliet (2008). *Konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning*. Stockholm: Utrikesdepartementet.

Svenska ESF-rådet (2018). *A coordinated transnational call for proposals in the field of: Social Economy, Inclusion, Youth Employment and Migrants*. Reference number 2018/00035.

Svenska ESF-rådet (2017). *En guide för integrering av ekologisk hållbar utveckling*.

Svenska ESF-rådet (2014). *Socialfonden i siffror 2014 – Projektens deltagare och nytta*. Stockholm: Svenska ESF-rådet.

Svenska ESF-rådet (2010). *Kunskap Information Verktyg – En strategi för ett förstärkt transnationellt samarbete och social innovation i Europeiska socialfonden i Sverige*. Stockholm: Svenska ESF-rådet.

Svensson, H. (2013). *Arbetsplatslärande som social innovation*. Slutrapport Lärande utvärdering i ESF-projektet "Arbetsplatslärande i fokus – Kravmärkt Yrkesroll". Örebro: APeL Forskning och utveckling.

Bilaga 1

Projekt som identifierats i inventeringen:

Programperiod 2007-2013		
Projektnamn	PO	Sökord
100 procent stolt och kompetent	1	Innovation
1000 jobb i sociala företag	2	Innovation
3K - Kraft, Kreativitet, Kompetens	1	Innovation
3O - en modell för kollektiv kompetensutveckling på arbetsplatser	1	Innovation
Affärskraft Värmland	1	Innovation
Aktiv ledarskapsutveckling för företag - Projekt ALF	1	Innovation
Aktör för välfärd	1	Innovation
Arbeta med flyt	1	Innovation
Arcus Skaraborg	2	Innovation
Arenan	2	Innovation
Back on track	2	Innovation
Bazar Business School	2	Innovation
Black & White	2	Innovation
Blekinge Utveckling i Samverkan	1	Innovation
BraFöre - Branschknuten och företagsnära kompetensförsörjning i Gävleborgs län	1	Innovation
BÄST på BUS - Bromölla Är SystemTänkare på Barn- och Utbildningssektorn Stärks	1	Innovation
Bättre arbetsmiljö-Bättre hälsa	1	Innovation
CLN – Collaborative Learning Networks	1	Innovation
CoDriver	1	Innovation
Competence, innovation and flexicurity in West Sweden	1	Innovation
CREARE VIVERE (CV)	1	Innovation
CSR och Företagande - Att Föreina Samhällsnytta med Affärsnytta	1	Innovation
Dalakompetens	1	Innovation
Dolda funktionshinder	1	Innovation
DRIVA	1	Innovation
Dubbelt så bra	1	Innovation
En resa för Alingsås	1	Innovation
Entre	1	Innovation
EntrepreLÄRskap	1	Innovation
Entreprenörskap i samverkan	1	Innovation
Entreprenörskap, mångfald och affärsutveckling	1	Innovation
ENTRIS - Entreprenörskap i skolan (steg 1)	1	Innovation
Explosion	2	Innovation
FIFH - Future	1	Innovation
FRAM - FR för aktivt mervärde	1	Innovation
Framgångsfaktorer för arbete i sociala företag	2	Innovation
Framsteget	2	Innovation
Från Stenhuggare till certifierad Stentekniker 2	1	Innovation
FTG 09	1	Innovation
Funkisförmedlingen	2	Innovation
Funktionell Kompetens	1	Innovation

Förare på väg	1	Innovation
Fördjupad implementering Uppsala GY	2	Innovation
Företag i utveckling Robotdalen I	1	Innovation
Företag i utveckling Robotdalen II	1	Innovation
Företagsakademin 2.0	1	Innovation
Företagsakademin2	1	Innovation
Företagsakademin3	1	Innovation
Galaxhopen	2	Innovation
GIVE - Gender Innovation Vision & Empowerment	2	Innovation
Gottsunda Factory	2	Innovation
Gränsöverskridande satsningar inom aluminiumbranschen	1	Innovation
Handel & Service i samverkan i och mellan Nybro, Emmaboda och Torsås kommuner	1	Innovation
Hållbar kompetens - Ekologisk mat och bemötande i en bransch under omställning	1	Innovation
Hälsöfrämjande ledarskap Gävleborg	1	Innovation
Hälsöfrämjande organisation	1	Innovation
Inclusive Europe - Working Life Development	1	Innovation
Innovationssystem drop-outs	2	Innovation
JOB INNOVATION	2	Innovation
Jobbfokus-Närke-Värmland	2	Innovation
Jobbpunkt Väst	2	Innovation
Jordhammars Växtkraft	2	Innovation
JämBredd	1	Innovation
Kartläggning sociala företag	2	Innovation
KILAS - Kompetensutveckling i Landskrona och Svalöv	1	Innovation
KIVO - Kompetensutveckling inom vård- och omsorg	1	Innovation
Klara Livet	2	Innovation
KNUT II	1	Innovation
KNUT3	1	Innovation
Kompetens för framtiden - fokus lärare i 7 kommuner	1	Innovation
Kompetens.NU 1-3	1	Innovation
Kompetens.NU 4	1	Innovation
Kompetensförsörjning För Framtiden	1	Innovation
Kompetensförsörjning inför generationsväxling	1	Innovation
Kompetenslyft i Vaggeryd	1	Innovation
Kompetensporten – genomförande	1	Innovation
Kompetensutveckling 7 Dalakommuner	1	Innovation
Kompetensutveckling företag kommunövergripande	1	Innovation
Kompetensutveckling Rättviksföretag	1	Innovation
Kompetensutveckling Rättviksföretag 2 genomförande	1	Innovation
Kompetensutveckling Saab Automobile	1	Innovation
KRAFT	1	Innovation
KUL (kompetens, utveckling och Livsviktigt) på Limhamn	1	Innovation
Kultur, strategi och framtid	1	Innovation
KulturKraft Väst	1	Innovation
Kulturutveckling, kompetensutveckling och kompetensstyrning i Perstorps kommun	1	Innovation
Kundlinjen	2	Innovation
LOGKOMP	1	Innovation

Lust att Lära	1	Innovation
Lärande kultur & hälsosamt arbetssätt	1	Innovation
Making space for competence	1	Innovation
Matchningsarena Timrå	2	Innovation
ME - Kompetensutveckling för tillväxt och effektivisering	1	Innovation
Mikrofinansiering – en social innovation för arbetsmarknadsintegrering	2	Innovation
MINE - Projekt arbetsplatskulturer	1	Innovation
Mångfald & Rekrytering	1	Innovation
Mångfald för ökad konkurrenskraft	1	Innovation
MÖTAS	1	Innovation
Mötet	2	Innovation
MÖTET - Vägen till arbetslivet	2	Innovation
Networking Europe	1	Innovation
NOTIS	1	Innovation
NTG Företagande och entreprenörskap	2	Innovation
Nya Setup	2	Innovation
Nyckeln i låset	2	Innovation
Omställning - Tidaholm	1	Innovation
Omvänt Mentorskap	1	Innovation
Partnerskap Dialog&Samverkan för hållbar utveckling	2	Innovation
Poly-Comp Genomförande	1	Innovation
Projekt för romska ungdomar	2	Innovation
Projekt GEVALIS - Vuxna	2	Innovation
Projekt Kunskapssamhället	1	Innovation
PUFFIMOK-ÖM	1	Innovation
RAMP	2	Innovation
Rehabarena Trelleborg	2	Innovation
Rätt kompetens, på rätt plats vid rätt tid	1	Innovation
SamSpan	1	Innovation
Skåneakademiker Kristianstad 2.0	1	Innovation
Social ekonomi för ökad välfärd	1	Innovation
Social innovation@stockholm	1	Innovation
Sociala entreprenörshuset	2	Innovation
Socialt entreprenörskap i Blekinge	2	Innovation
Socialt företagande för ökad välfärd	2	Innovation
SOL	1	Innovation
SOLARIS	2	Innovation
SP-systemet - kompetens	1	Innovation
Sparbanken Finn Affärsutvecklings-programmet	1	Innovation
Spira Anställningskompetens	2	Innovation
STRATDISK	1	Innovation
Svenska Kyrkan - Öppna Rum	2	Innovation
Transnet	1	Innovation
Trapphuset Rosengård	2	Innovation
Tre-M - matchning, motor, mäklare	2	Innovation
TUVA - Tillvaratagande av Utvecklingspotential och Vilja till Arbete	2	Innovation
Unga in nationellt	2	Innovation
Utsikt och insikt 2	1	Innovation

Utveckling för varje anställd	1	Innovation
Vidare vägar	2	Innovation
Vinnande konstruktion	1	Innovation
Väderstad Kompetensutveckling	1	Innovation
Vägen tillbaka mot ett hållbart arbete	2	Innovation
x	2	Innovation
Yrkeslyftet	1	Innovation
Äldreliv Nordost	1	Innovation
Ölands kompetens II - Tillväxt genom ökad kompetens	1	Innovation

Programperiod 2014-2020		
Projektnamn	PO	Sökord
AC Lyftet 2.0	1	Innovation
Agila Ängelholm	1	Innovativ beskrivning ¹⁴⁹
Arbeta och leva i Väst (ALV)	2	Innovation
Arbetsplatsintegrerat lärande	2	Innovativ beskrivning
Bred kompetens i Skåne	1	Nytänkande
CityAkademin	1	Innovation
Competence Academy Tourism	1	Innovation
Competence Boost Public Sector	1	Innovativ
Delta Blekinge	1	Innovativ beskrivning
Den visa organisationen	1	Innovation
Enkla Jobb	2	Innovativ beskrivning
Etableringscentrum	2	Innovation
Exchange för empowerment	2	Empowerment
Framgången	2	Innovativ beskrivning
Framtidens arbetsplats	2	Innovativ
GPS Halland	1	Innovation
Growkomp	1	Innovation
Gränsfri	1	Innovativ beskrivning
Gröna gången	2	Innovativ beskrivning
Hassela Empowerment	2	Empowerment
Hela vägen	2	Innovativ beskrivning
Helikopter	1	Innovativ
Hicube Kompetenta värden	1	Innovation
Hållbart arbetsliv i Skaraborg	1	Innovativ beskrivning
Inkluderingsmetoden	2	Innovativ beskrivning
Jämfald i skogen	1	Innovativ beskrivning
Kaoskompaniet	2	Innovation
Kompetens i samverkan	1	Innovation
Kompetensbyrå 2.0	2	Empowerment
Kompetensförsörjning i Realtid	2	Innovativ beskrivning
Kompetenslyft industri	1	Innovation
Kompetenslyftet PA	1	Innovativ beskrivning
Ljungnäs villan	2	Innovativ beskrivning
Making Space for Growth	1	Innovation
Matarengi Social Business	2	Innovativ beskrivning
Match2Job	2	Innovation

¹⁴⁹ Med "Innovativ beskrivning" avses nya arbetssätt, metoder, samverkansformer eller liknande.

Mending the Gap	2	Nyskapande
Möten i Mångfald	1	Innovativ beskrivning
NISA	2	Innovativ beskrivning
Nätverk Lunds stift	2	Empowerment
Plattform Ung styrka Falköping	2	Innovativ beskrivning
Plug in	2	Innovation
Porten	2	Innovation
På väg	2	Innovativ beskrivning
Smart industrikompetens	1	Innovation
Status, kvalitet och matchning	2	Innovation
Stick ut i Malmö	1	Innovativ
Strategisk samverkan i SKNO	2	Innovativ beskrivning
Stuns Solo-och-Mikro företag	1	Innovation
Svenska för entreprenörer	2	Innovation
TIM Burlöv	1	Innovation
Trappsteget Systemintegration	2	Innovation
TÖS	1	Innovation
Ung i Gävleborg	3	Empowerment
Ung scen norr 2.0	2	Innovation
Universell utformning	1	Innovativ
Utveckla särskild variant	2	Innovativ
Validering i Östergötland	1	Innovativ beskrivning
VISA	2	Innovativ
Yalla Sofielund	2	Innovativ
Öppet Torg	2	Innovativ

Bilaga 2

Projekt som valts ut för fördjupad analys:

Projektnamn	Projektägare	PO	Innovationsfokus
Arenan	Luleå kommun	2	Samverkan, Deltagarinvolvering
Back on track	Jamtli – Jämtlands läns museum	2	Motivationsskapande
Black & White	Skövde kommun	2	Verksamhetsutveckling
Delta Blekinge	Ronneby kommun	1	Studie- och yrkesvägledning
Dubbelt så bra	Coompanion Stockholm	1	Verksamhetsutveckling, Kompetensutveckling
Etableringscentrum	Haninge kommun	2	Samlokalisering, Multiteam
Exchange for empowerment	Arbetarnas Bildningsförbund (ABF)	2	Empowerment
Fler vägar in	Sveriges Kommuner och Landsting	1	Verksamhetsutveckling, Kompetensförsörjning
Gottsunda Factory	Företagarna Uppsala	2	Samverkan
GPS Halland	Falkenbergs kommun		Studie- och yrkesvägledning
Gränsfri	Equality Development Center West Sweden (EDCS)	1	Sektorsövergripande samverkan
Hassela Empowerment	Hassela Helpline	2	Empowerment, praktik
Helikopter	Coompanion Norrbotten	1	Kompetensutveckling, Stödssystem
HIcube Kompetenta vården	Högskolan i Halmstad	1	Hälsoinnovation
Inkluderingsmetoden	Hudiksvalls kommun	2	Verksamhetsutveckling
Innovationsystem drop-outs	Jämtlands Gymnasieförbund	2	Samordning
Jämbredd	Mälardalens högskola	1	Plattform för kompetensutveckling
Jämfald i skogen	Skogsstyrelsen	1	Kompetensutveckling, Verksamhetsutveckling
K2	Södertälje kommun	2	Sociala klausurer
Kaoskompaniet	Ronneby kommun	2	Empowerment, Stödstrukturer
Match2Job	Kristinehamns kommun	2	Samordning
Mending the Gap	Lunds universitet	2	Alternativ antagning till högskola
Mikrofinansiering – en social innovation för arbetsmarknadsintegrering	Nätverk för Entreprenörer från Etniska Minoriteter (NEEM)	2	Socialt företagande
Möten i mångfald	Medlefors folkhögskola	1	Deltagarinvolvering, Samtalsmetodik
Omvänt mentorskap	Kristianstads kommun	1	Deltagarinvolvering
Plug In	Sveriges Kommuner och Landsting	2	Motivationsskapande
På väg	Studieförbundet Vuxenskolan Värmland	2	Metodutveckling/anpassning
Rehabarena Trelleborg	Trelleborgs kommun	2	Samlokalisering
Rom san, är du rom?	Göteborgs stadsmuseum	1	Deltagarinvolvering
Social innovation@stockholm	SU Innovation AB	1	Plattform
Stick ut i Malmö	Malmö stad	1	Verksamhetsutveckling
Telge Tillväxt	Telge Tillväxt	2	Bolagsform
Universell utformning	Akademikerförbundet SSR	1	Verksamhetsutveckling

